

OPIKSELUTULKKAUS

1.	OPISKELLEN ETEENPÄIN	3
1.1.	Kuuro opiskelija?	3
1.2.	Miksi opiskelutulkkia tarvitaan?	3
1.3.	Mikä opiskelutulkki on?	3
1.4.	Mistä saa lisätietoja?	3
2.	YLEISTÄ	5
2.1.	Viittomakieltä käyttävien kieli- ja kulttuuriyhteisö	5
2.2.	Kuka on kuuro?	5
2.3.	Viittomakielet	6
2.4.	Viittomiin perustuvat kommunikaatiomenetelmät	7
2.4.1.	Viitottu suomi	7
2.4.2.	Viittomien käyttö kommunikaation tukena	8
2.5.	Miksi opiskelutulkkia tarvitaan?	8
3.	OPISKELUTULKKI	9
3.1.	Tulkin koulutus	9
3.2.	Tulkin rooli ja tehtävät	9
3.3.	Opiskelutulkin toimenkuva	10
3.4.	Työolosuhteet	10
3.5.	Paritulkkaus	11
4.	OPETTAJALLE (miksei opiskelukavereillekin)	12
4.1.	Yleistä	12
4.2.	Tulkkauksen vaikutuksia opetukseen	13
4.3.	Opiskelutulkin asema	15
5.	OPISKELUKAVERILLE (miksei opettajallekin)	16
6.	KUUROLLE OPISKELIJALLE	17
6.1.	Opiskelutulkin etsiminen	17
6.2.	Opiskelutulkkipalvelun hakeminen	17
6.3.	Opiskelun aloittaminen	18
6.4.	Jos opiskelutulkkia ei löydy...	20
7.	OPISKELUTULKILLE	21
7.1.	Opiskelutulkkauksen aloittaminen	21
7.2.	Kun työskennellään parina	21
7.3.	Ammattilaisen ammattilaisten joukossa	23
8.	OPISKELUTULKKAUKSEN RAHOITUS	24
8.1.	Kuka maksaa tulkin?	24
8.2.	Opiskelutulkkauksen järjestämisen ongelmia	24
9.	USEIN ESITETTYJÄ KYSYMYKSIÄ	26
9.1.	Entä jos kuuro nukkuu tunnilla...	26
9.2.	... tai ei seuraa tulkkausta?	26
9.3.	”Tulkkaa vain tärkeät asiat”	26
9.4.	Eikö viittomakieli olekaan kansainvälinen?	27
9.5.	Mikä on oikea viittoma?	27
9.6.	Milloin pitää tulkata?	27
	Liite 1: Sanasto	29
	Liite 2: Opiskelutulkin toimenkuva	30
	Liite 3: Viittomakielen tulkin ammattisäännöstö	31
	Liite 4: Hakemusmalli	32
	Liite 5: Yhteystietoja	33

1. OPISKELLEN ETEENPÄIN

1.1. *Kuuro opiskelija?*

On yleistä, että kuurot hakeutuvat opiskelemaan yleisiin oppilaitoksiin yhdessä kuulevien kanssa. Erityisoppilaitoksissa ei välttämättä ole tarjolla koulutusta, johon opiskelija haluaa, vaikka niissä olisikin koulutusta kuurojen omalla kielellä eli suomalaisella viittomakielellä. Tietoa on tarjolla kyllä runsaasti, mutta täysin omilla ehdoillaan vain hyvin harva kuuro pääsee siihen käsiksi. Useimmiten on tyydyttävä toiseksi parhaaseen ratkaisuun: opiskelemaan viittomakielen tulkin välityksellä.

Kirjoitetun suomen (tai ruotsin) kielen käyttäminen ei ole kuuroille paras vaihtoehto, sillä kyseessä on kuuron toinen kieli, ei hänen äidinkieltänsä. Asiaa voi verrata siihen, että sinun tulisi selvittää kaikista asioinnista esimerkiksi englanniksi – joillekin henkilöille se ei tuottaisi ongelmia, mutta meistä useimpien kielitaito vaatisi jonkin verran parantamista, jotta selviäisimme vaikkapa lääkäri- tai sosiaalitoimistokäynnistä vaivatta.

1.2. *Miksi opiskelutulkkia tarvitaan?*

Opiskelutulkkipalvelua järjestetään, jotta kuuroilla, vaikeasti huonokuuloisilla, kuuroutuneilla ja kuurosokeilla olisi paremmat mahdollisuudet hankkia itselleen koulutusta. Nykyään yhä useammin on kyse myös muusta kuin ensimmäisestä ammatillisesta koulutuksesta, sillä opiskelutulkkausta tarvitaan yhtä hyvin jatko-, täydennys- kuin uudelleen koulutukseenkin liittyvissä opinnoissa. Kuurojen Liitto ry:n tilastojen mukaan kuurojen opiskelijoiden määrä on 1990-luvun puolivälistä lähtien ollut vuosittain hieman alle 200 ja opiskelutulkki- en määrä reilu 100.

1.3. *Mikä opiskelutulkki on?*

Opiskelutulkki on viittomakielen tulkin tai kirjoitustulkin koulutuksen saanut henkilö (ks. sanasto liitteessä 1). Viittomakielen tulkin perustehtävänä on tulkata oppitunneilla suomen kielestä viittomakielelle ja viittomakieleltä suomen kielelle. Kirjoitustulkki kirjoittaa puhutun suomen kielen useimmiten kannettavalla tietokoneella ja opiskelija lukee tekstin näytöltä.

Opiskelutulkki ei avusta opiskelijaa eikä muutoinkaan puutu opetuksen kulkuun. (Tulkki ei ole henkilökohtainen avustaja.) Opettaja vastaa opetuksen sisällöstä ja opiskelija omasta oppimisestaan. Viittomakielen tulkki toimii ainoastaan kääntäjänä kahden kielen ja kulttuurin välillä ja kirjoitustulkki siirtää suomen kielen luettavaan asuun. Tarvittaessa tulkki opastaa muita osapuolia, jotta yhteistyö sujuisi parhaalla mahdollisella tavalla.

1.4. *Mistä saa lisätietoja?*

Opiskelutulkkipalvelun järjestäminen saattaa tulla oppilaitoksen kohdalla ajankohtaiseksi vain kerran. Opettajat, opiskelukaverit ja koulun muu henkilökunta varmasti kaipaavat tietoa kuuroudesta ja tulkin työstä. Rahoittajan näkökulmasta eli koulu- ja sosiaalitoimistossa saattaa olla epä tietoisuutta opiskelutulkkausten rahoituksen käytännön järjestelyistä, tulkin tarpeen määrittelystä, tulkin roolista tai muista keskeisistä kysymyksistä.

Näiden asioiden selventämiseksi Kuurojen Liitto ry:ssä on koottu tämä tietopaketti palvelemaan henkilöitä, jotka ovat tekemisissä kuuron opiskelijan ja opiskelutulkin kanssa. Kiihtos opiskelutulkkaustyöryhmässä mukana olleille viittomakielisille opiskelijoille arvokkaista ajatuksista! Haluamme erityisesti korostaa sitä, että jokainen kuuro opiskelija on erilainen,

samoin jokainen tulkki sekä jokainen opettaja ja opintoryhmä. Siksi myös yhteistyö toteutuu aina hieman eri tavoin. Yhteistyö saa erilaisia muotoja tilanteiden vaihtuessa, mutta epäselvistä asioista kannattaa aina keskustella avoimesti, jotta sopivin ja tarkoituksenmukaisin työtapa löytyisi. Yhtä ainoaa oikeaa toimintatapaa ei siis ole.

Viittomakielisten kuurojen etujärjestö Kuurojen Liitto ry on palvellut opiskelutulkkia tarvitsevia opiskelijoita ja oppilaitoksia vuodesta 1984 alkaen. Tulkki sihteeri on yhteydessä kuuroihin opiskelijoihin, tulkkeihin, oppilaitoksiin, sosiaalitoimistoihin ym. tarpeen mukaan. Hän antaa mielellään myös lisätietoja muualla maassa tehdyistä sovellutuksista. Tulkki sihteerin yhteystiedot löydät takakannesta.

Lisätietoja asiasta löydät myös osoitteista <http://www.tulkit.net> ja <http://www.kl-deaf.fi>.

Viittomakieliset aplodit näkyvät ja tuntuvat. (Kuva: Kuvakassara)

Mihin opiskelutulkkia tarvitaan?

* kielenkääntäjänä

* oppitunneilla sekä opettajien että oppilaiden puheenvuoroissa

* tuomaan (viittomakielisen / suomenkielisen) kulttuurien tuntemusta

2. YLEISTÄ

2.1. Viittomakieltä käyttävien kieli- ja kulttuuriyhteisö

Vammaispalvelulain mukaan tulkkipalveluun ovat oikeutettuja ”vaikeasti kuulovammaiset, kuulo-näkövammaiset tai puhevammaiset”. Käytännön elämässä eri ryhmillä on useita nimityksiä; enemmistö ns. kuuroista ei käytä itsestään nimitystä ”kuulovammainen”, vaan nimitystä kuuro. Muita käytettyjä termejä ovat esimerkiksi seuraavat: viittomakielinen, viittomakieltä käyttävä, syntymäkuuro. Lisäksi lain tarkoittamista vaikeasti kuulovammaisista saatetaan käyttää termiä kuuroutunut, huonokuuloinen tai kuurosokea.

Tässä oppaassa käytämme jatkossa nimityksistä lyhintä eli ”**kuuroa**” tarkoittamaan opiskelijaa, joka käyttää tulkkia. Tässä oppaassa käytetään myös nimitystä ”**viittomakieli**”, vaikka yleisesti käytetään nimitystä ”**suomalainen viittomakieli**” erotuksena esimerkiksi ruotsalaisesta tai amerikkalaisesta viittomakielestä. Suomen Viittomakielen Tulkit ry:n kotisivuilla (<http://www.tulkit.net>) löytyy tarkemmat määritelmät eri termeille. Niistä on poimittu tämän oppaan loppuun pieni sanasto (liite 1).

Kuuroilla on rikas ja perinteitä täynnä oleva kulttuuri vitseineen ja tarinoineen, joka toinen vuosi järjestettävät valtakunnalliset kulttuuripäivät, viittomakielinen teatteri ja paljon muuta. Lisätietoja löytyy esimerkiksi Eeva Salmen ja Mikko Laakson kirjoittamasta kirjasta ”*Maa-han lämpimään. Suomen viittomakielisten historia*” (2005), Birgitta Wallvikin kirjasta ”*Yksi Suomen teattereista – Kuurojen Teatteri 1987-2004*” (2005) ja Anja Malmin (toim.) kirjasta ”*Viittomakieliset Suomessa*” (2000).

Seuraavat poiminnat Oikeusministeriön työryhmän mietinnöstä ”*Viittomakielen oikeudellinen asema*” (1996) auttavat ymmärtämään nykytilannetta paremmin.

2.2. Kuka on kuuro?

”Perinteisesti kuurous on määritelty lääketieteellisestä lähtökohdasta käsin. Sanaa kuulovammainen on käytetty yleisesti yläkäsitteenä. Kuulon taso määrittelee desibeleinä mitattuna kuulovamman asteen ja tämän asteikon ääripäässä ”totaalinen kuulon menetys” merkitsee kuuroutta. Erään paljon käytetyn määritelmän mukaan kuurolla tarkoitetaan henkilöä, joka ”ei kuulolaitteenkaan avulla pysty oppimaan puhetta”. Kuuroutta ei kuitenkaan voi määritellä pelkästään lääketieteellisen diagnoosin perusteella.

Kulttuuriantropologinen, etnologinen, sosiologinen ja lingvistinen tutkimus tarkastelevat kuuroutta erilaisesta näkökulmasta: kuurot on ikään kuin löydetty kieli- ja kulttuuriryhmänä. Kuurous on paljon enemmän kuin pelkkä kuulematon korva.”

”Viittomakieli on ainoa kieli, jonka kuuro lapsi voi omaksua luonnollisella tavalla. Kun kuuleva lapsi kuulee puhetta ja alkaa itse puhua, hän oppii ympäristönsä käyttämän puhutun kielen luonnollisesti ilman opetusta. Samalla tavalla lapsi, oli hän sitten kuuro tai kuuleva, voi oppia viittomakielen vuorovaikutuksessa viittovien ihmisten kanssa.”

”Kuuroilla on yhteinen kieli ja kokemus kuurona elämisestä. Mahdollisuus samaistua toisiin kuuroihin vetää heidät yhteen. Tämän pohjalta on historian kuluessa muodostunut vahva virallisten ja epävirallisten organisaatioiden ketju, jota kutsutaan kuurojen yhteisöksi. ... Sosiokulttuurinen näkemys määrittelee kuurouden ja kuurojen yhteisön sisäisistä lähtökohdista käsin: ratkaisevaa ei ole kuulon määrä, vaan viittomakielen käyttö ja samaistuminen ryhmän jäseneksi. Lääketieteellisesti määriteltynä henkilö voi olla kuuro, huonokuuloinen tai kuuroutunut. Sosiokulttuurisen näkemyksen pohjalta määriteltynä kuuro on viittomakieltä käyttävän kuurojen yhteisön jäsen.”

”Maassamme on tällä hetkellä arviolta 5000 suomalaista viittomakieltä käyttävää kuuroa. Kuurojen ydinryhmän muodostavat kuurojen vanhempien kuurot lapset (n.5-10 % kuuroista), jotka ovat omaksuneet viittomakielen äidinkielenään. Kuulevien vanhempien kuuroille lapsille viittomakieli on ensikieli ja siten äidinkielen asemassa.”

Kuuro ei ehkä saa selvää puheen sisällöstä kuulolaitteenkaan avulla. Muun muassa aikaisemmasta koulutuksesta riippuu, millainen kuuron suomen kielen taito on ja onko esimerkiksi kirjoitetun tekstin ymmärtäminen vaikeaa. Kuuron puhe saattaa poiketa kuulevien puheesta, koska hän ei kuule omaa ääntään. Huuliolukutaito vaihtelee yksilöllisesti ja kuulevien ryhmässä kuuro voi jäädä ulkopuoliseksi, koska hän ei tiedä, mistä puhutaan eivätkä muut tiedä, mitä hän viittoessaan sanoo. Siksi näihin tilanteisiin tarvitaan tulkki – se on sekä kuulevan että kuuron oikeus!

”Kuurojen yhteiset kokemukset elämisestä näön varassa sekä siihen perustuva viittomakieli ovat synnyttäneet omaleimaisen visuaalisen kulttuurin. Kuurojen kulttuuri sisältää yhteisön piirissä vallitsevat perinteet, uskomukset, käyttäytymisnormit, tavat, käytännöt ja arvot. ... Kuurojen yhteisöllä on olemassa myös rikas ja monipuolinen esittävä ja taiteellinen kulttuuritoiminta.”

2.3. Viittomakielet

”Viittomakieltä tuotetaan käsien liikkeillä, ilmeillä sekä suun ja vartalon liikkeillä ja otetaan vastaan näön avulla. Viittoessa voi tuottaa ja nähdä yhtäaikaista, kerrosteisia viestejä. Kielen tuottamisen kanava mahdollistaa kolmiulotteisen tilan käyttämisen.”

”Käytön suhteen viittomakieli on samanlainen kuin mikä tahansa muukin kieli. Viittomakielellä voi lausua kohteliaisuuden siinä missä hävyttömyydenkin, pitää puheen, opettaa tähtitiedettä, lausua runon tai kertoa vitsin. Yksittäisten viittomien määrästä ei ole olemassa mitään selkeätä arviota. Uusia viittomia syntyy koko ajan ja vanhoja jää pois käytöstä. Tätä nykyä käytettävissä olevat sanakirjat kattavat vain pienen osan viittomistosta. Viittomakielisten lauseiden määrä on rajaton.”

”Viittomakieli muuntuu käyttötilanteen mukaan: juhlapuheessa käytetään erityylistä kieltä kuin arkipäivän keskustelutilanteessa ja pienelle lapselle viitotaan eri tavalla kuin aikuiselle.”

”Viittomakieli ei ole kansainvälinen kieli. Eri maissa on kehittynyt omat kansalliset viittomakielensä, joissakin maissa olosuhteista riippuen jopa useita eri viittomakieliä (esim. Etelä-Afrikka). Myös Suomessa on kaksi eri viittomakieltä: suomalainen ja suomenruotsalainen viittomakieli. Eri maiden viittomakielet muistuttavat kuitenkin rakenteeltaan ja kieliopiltaan toisiaan siten, että kuurojen keskinäinen kommunikointi yli kielirajojen on paljon helpompaa kuin kuulevilla useimpien puhuttujen kielten välillä.”

”Eri maissa tehty lingvistinen tutkimus on osoittanut sen, että viittomakielet ovat luonnollisia kieliä. Viittomakielet eivät perustu ympäristön puhuttuun kieleen. Samaan tulokseen on tultu myös suomalaisen viittomakielen osalta, vaikka sitä toistaiseksi on tutkittu vain vähän. Suomalainen viittomakieli on kehittynyt kuurojen keskinäisessä vuorovaikutuksessa ilman, että kukaan olisi sitä ’keksinyt’.”

”1800-luvun loppupuoli oli voimakasta kehityksen aikaa Suomen kuurojen yhteisössä. Viittomakielisen kouluopetuksen ansiosta kuurojen keskuudesta nousi useita taiteilijoita, kuurot toimivat opettajina, he perustivat omia yhdistyksiä jne.

Vuosisadan vaihteessa Suomessa kuurojen opetuksessa siirryttiin kuitenkin käyttämään niin kutsuttua oralistista opetusmetodia muun Euroopan mallin mukaisesti. Oralistinen opetusmetodi tarkoittaa sitä, että kuuroja opetetaan pelkästään puheella, eikä viittomakieltä käytetä lainkaan. Oppilaiden pitää lukea opettajan huulilta kieltä, jota he eivät vielä hallitse. (Usein suomenkieliset sanat piti opetella, vaikka ei olisi ymmärtänyt niiden merkitystä. Suomen kielen taito ei siitä kuitenkaan kohentunut.)

Viittomakielen käyttö opetuksessa kiellettiin, koska luultiin sen estävän ’oikean’ eli puhutun kielen oppimista. Viittomakielen käyttämisestä luokahuoneessa rangaistiin jopa ruumiillisesti.”

”1970-luvulla kantautui Suomeen tietoja lähinnä USA:ssa ja Ruotsissa tehdyistä tutkimuksista, joissa todettiin kuurojen psyykkisten häiriöiden ja kielellisen jälkeenjääneisyyden aiheuttajaksi viittomakielen käytön kieltäminen. Lingvistinen tutkimus puolestaan osoitti viittomakielet rakenteen ja käytön kannalta tasavertaisiksi kieliksi puhuttujen kielten kanssa.

Viittominen sallittiin vähitellen jälleen kouluissa ja kuulevien kiinnostus kieltä kohtaan kasvoi vuosi vuodelta. 1980-luvulla esimerkiksi viittomakielen tulkkipalvelu ja tulkkien koulutus kehittyivät voimakkaasti.”

2.4. Viittomiin perustuvat kommunikaatiomenetelmät

2.4.1. Viitottu suomi

Koska viittomakieli ja puhuttu kieli käyttävät eri tuottamis- ja vastaanottamiskanavia, näitä kanavia on teknisesti mahdollista käyttää päällekkäin (... puhutaan ääneen tai ilman ääntä huuliolla sanoja muodostaen pääosin suomen kielen sanajärjestyksen mukaisesti ja samanaikaisesti tuotetaan koko ajan viittomia puhuttujen sanojen ”päälle”...). Tämä kommunikaatiomenetelmä toimii hyvänä huulioluvun tukena sellaiselle vastaanottajalle, joka hallitsee suomen kielen hyvin. Heitä ovat esimerkiksi huonokuuloiset ja aikuisena kuuroutuneet, joiden äidinkieli on suomi tai ruotsi.

2.4.2. Viittomien käyttö kommunikaation tukena

Eri vammaisryhmien kuntoutus-, kielenopetus- ja kommunikaatiotarpeisiin on kehittynyt lukuisia variaatioita vaihtoehtoisista kommunikaatiomenetelmistä, joissa hyödynnetään viittomakielen viittomia. Näitä ryhmiä ovat esimerkiksi kehitysvammaiset, CP-vammaiset, afaattiset, dysfaattiset ym. kielihäiriöiset, autistit sekä henkilöt, joilla eri sairaudet tai vauriot vaikeuttavat puhumista tai puheen ymmärtämistä. Viittomien käytöllä tuetaan heidän samanaikaista puhumistaan tai puheen tapailuaan. Usein käytetään nimitystä ”viittomakommunikaatio”.

2.5. Miksi opiskelutulkkia tarvitaan?

Oppivelvollisuuden suoritettuaan kuuro voi jatkaa opintojaan joko kuurojen omissa oppilaitoksissa tai yleisissä oppilaitoksissa. Kuurojen omissa oppilaitoksissa on vain rajallinen määrä opiskeltavia aloja, joten esim. kaupallisen tai sosiaalialan koulutusta saadakseen kuuron opiskelijan on hakeuduttava yleisiin oppilaitoksiin. Silloin hän tarvitsee **opiskelutulkin** pystyäkseen seuraamaan puhutulla kielellä tapahtuvaa opetusta. Opiskelutulkki kääntää kuulemansa puheen viittomakielelle ja kuuron viittomisen suomen kielelle.

Tulkkia tarvitaan kielen kääntämisen lisäksi myös kulttuurin välittäjänä enemmistön ja vähemmistön erilaisten näkemysten kohdatessa. Tulkki on **kaikkien luokassa olevien oikeus**, kaikkia varten! On tärkeää, että kuuro opiskelija saa tietää, mitä kuuleva opettaja ja luokkatoverit puhuvat, mutta yhtä tärkeää on opettajan ja luokkakavereiden tietää, mitä kuuro opiskelija haluaa sanoa.

Opiskelutulkkauksessa kuuro opiskelija on integroituneena muiden opiskelijoiden ryhmään. Joskus kuuro tulee kuulevien ryhmään suoraan kuurojen oppilaitoksesta. Hän ei ehkä ole tottunut niin kiinteään yhteistyöhön kuulevien kanssa kuin mitä opiskelu vaatii. Voi myös olla, että kuuro opiskelija totuttelee ensimmäistä kertaa elämässään opiskelutulkin kanssa toimimiseen. Siksi hänen voi olla alkuun hankalaa liittyä kuulevien tovereidensa ryhmään. Sopeutuminen on huomattavasti helpompaa silloin, kun häneen suhtaudutaan avoimesti ja ennakkoluulottomasti.

Opiskelutulkki on kuuroille opiskelijalle välttämätön opiskelusta selviytymisen kannalta. Tulkki on tärkeä myös opiskelijan sosiaalisten suhteiden luomisessa. Kuuro opiskelija tarvitsee tulkkia silloinkin, kun hän kommunikoi opiskelutovereidensa kanssa ja etsii omaa paikkaansa opiskeluyhteisössä. **Tulkki ei kuitenkaan ole tukihenkilö eikä (henkilökohdainen) avustaja**, vaan toimii kielenkääntäjänä myös vapaamuotoisissa tilanteissa.

YHTEISTYÖ ON TÄRKEÄÄ
Opettaja ⇔ Tulkki ⇔ Opiskelija

3. OPISKELUTULKKI

3.1. Tulkin koulutus

Viittomakielen tulkkien koulutus on monien vaiheiden kautta siirtynyt ammattikorkeakouluihin vuonna 1998. Opiskelu on 240 opintopisteen laajuinen (160 opintoviikkoa) eli kestää noin neljä vuotta. Ennen koulutuksen siirtymistä ammattikorkeakouluun viittomakielen tulkiksi on voinut opiskella Kuurojen Liiton asioimistulkkipursseilla ja yksivuotisella ammatillisivistävällä kansanopistolinjalla tai ammatillisella opintolinjalla Pohjois-Savon kansanopistossa Kuopiossa ja Turun kristillisessä opistossa. Borgå Folkhögskolan on vastannut ruotsinkielisestä tulkkipöytäkirjasta. Suurin osa opiskelutulkeista on saanut ammatillisen koulutuksen.

Koulutuksessa keskitytään hyvään viittomakielen taidon omaksumiseen ja tutustutaan viittomakieliseen yhteisöön ja kulttuuriin. Ammattiopintoihin kuuluvat viittomakielen lisäksi suomen kieli, kielitiede ja viestintä, kääntämisen ja tulkkauksen opinnot sekä yhteiskunnalliset opinnot. Viittomakielen tulkin muuttuvat ammattikäytännöt tulevat tutuiksi käytännön ja työelämän kautta. Loppuvaiheessa opintojaan opiskelija perehtyy esimerkiksi johonkin seuraavista osa-alueista: viittomakielen kieliopinnot, pedagogiikka, kääntäminen ja tulkkaus tai kuuroutuneille ja kuurosokeille tulkkaus.

Tulkit paneutuvat koulutuksessa tulkkaamiseen suomalaisen viittomakielen ja suomen kielen välillä. Lisäksi heillä on mahdollisuus hankkia perusvalmiudet sellaisissa kommunikaatiota tukevilla menetelmissä, joita kuuroutuneet ja kuurosokeat käyttävät: kirjoitustulkkaus, viitotun puheen tulkkaus, sormiaakkostulkkaus, kädestä käteen tulkkaus, puheen selvittäminen, isokirjoitus jne. Omana erityisryhmänä tulkkia käyttävien asiakkaiden joukosta voidaan mainita lapset, joille tulkkaaminen vaatii myös erityisosaamista.

Tulkkauksen opintojen eräänä osana ovat tulkin ammattietiikan opinnot. Molempipuolisen luottamuksen saavuttaminen ja säilyttäminen edellyttävät ehdotonta **vaitiolovelvollisuutta**. Lisäksi tulkin on kyettävä toimimaan puolueettomasti eikä hän voi ottaa kantaa käsiteltäviin asioihin. (Viittomakielen tulkin ammattisäännöstö on liitteenä 3.)

Kirjoitustulkin koulutuksen voi suorittaa osana viittomakielen tulkin koulutusta. Kirjoitustulkeja koulutetaan myös erikseen, lisätietoja saat Kuulonhuoltoliitto ry:stä (yhteystiedot liitteessä 5).

3.2. Tulkin rooli ja tehtävät

Viittomakielen tulkki on tulkkaustilanteessa sekä kuuroa että kuulevaa asiakasta varten. Hän kääntää kaiken viitotun puhutulle kielelle ja kaiken puhutun viittomakielelle mahdollisimman puolueettomasti. Tulkki ei voi ilmaista mielipidettään käsiteltävästä asiasta eikä avustaa päätöksenteossa. Hän on vaitiolovelvollinen kaiken sen suhteen, mitä hän tulkkaustehtävän yhteydessä saa tietoonsa (lukuun ottamatta lastensuojeluun liittyvää ilmoitusvelvollisuutta tai eräitä rikoksia).

Osa viittomakielen tulkeista on saanut koulutusta myös muuhun kuin tulkkaukseen kieliparilla suomi – suomalainen viittomakieli. Tällöin tulkkipöytäkirjassa on tulkin tiedoissa maininta viitotun puheen, kädestä käteen eli taktiiliviittomisen, kirjoitustulkkauksen tai muun menetelmän hallinnasta. He palvelevat mm. kuuroutuneiden ja kuurosokeiden kommunikoinnin erityistarpeita. Vammaispalvelulain tulkkipalvelut on tarkoitettu yhtäläisesti myös puhe-

vammaisten tarpeisiin, mutta vain muutamalla viittomakielen tulkilla on koulutus puhevammaisten parissa työskentelyyn. (Pääosin puhevammaisilla on kuitenkin omat tulkkinsa, jotka ovat käyneet puhevammaisten tulkkien koulutuksen.)

Opiskelutulkkauksen lisäksi tulkit työskentelevät pääosin tulkikeskuksissa, osuuskunnissa tai omissa yrityksissään. Osa tulkeista toimii vielä asiointitulkkeina (ns. freelancetulkkeina) ilman vakituista työnantajaa. Tulkkaustehtävät liittyvät jokapäiväisen elämän tilanteisiin: terveydenhuollon, työelämän, viranomaisten kanssa asioinnin, mutta myös vapaa-ajan piiriin. Eräs tulkki onkin nasevasti kuvannut työtään: ”Kaikkea mahdollista peräpukamista perunkirjoituksiin!”

Opiskelutulkkien määrä on 1980-luvun alkupuolelta (20) lisääntynyt moninkertaiseksi (noin 100). Rakenteelliset muutokset työssä ovat niin ikään suuria: yhä useampi opiskelija jatkaa opintojaan yliopistoon tai korkeakouluun. Näin ollen yksi opiskelija saattaa käyttää tulkkia yli 10 vuoden ajan edetessään lukion kautta jatko-opintoihin. Tulkin kannalta tämä luonnollisesti merkitsee tulkkauksen vaatimustason nousua! Heiltä edellytetäänkin jatkuvaa lisäopiskelua ja valmentautumista uusien sisältöalueiden hallintaan.

3.3. *Opiskelutulkin toimenkuva*

Opiskelutulkin tehtävänä on toimia **kielenkääntäjänä** kuuron, opettajien, opiskelutoverien ja oppilaitoksen muun henkilökunnan välillä. Tulkin velvollisuutena on tulkata kuurolle kaikki, mitä luokassa puhutaan ja kuuleville kaikki, mitä viitotaan. Tästä syystä tulkki saattaa joskus joutua pyytämään, että puhutaan riittävän voimakkaalla äänellä tai että vain yksi henkilö puhuisi kerrallaan.

Tulkkia sitoo ehdoton **vaitiolovelvollisuus**: hän ei saa kertoa kuuroa koskevia asioita kellekään ilman kuuron lupaa. Vaitiolovelvollisuus koskee myös niitä tietoja, jotka tulkki saa opettajilta tai muulta henkilökunnalta. Tulkki voi luonnollisestikin neuvotella oppilaitoksessa opetuksen järjestelyistä ja niiden vaikutuksesta tulkin työhön ja työolosuhteisiin.

Kuuron opiskelijan asioihin liittyvät keskustelut on asiallista järjestää niin, että opiskelija on itse niissä mukana. Kuuro itse vastaa opiskelustaan, ja opettajalla on hänen kohdallaan samat velvollisuudet kuin muidenkin suhteen, oli sitten kyseessä oppimiseen tai kurinpiitoon liittyvät asiat. Tulkki tarvitaan, jotta molemmat tulevat varmasti ymmärretyksi oikein.

3.4. *Työolosuhteet*

Opiskelutulkin työ on vaativaa. Jokaisella oppitunnilla tulkin on keskityttävä herkeämättä, jotta hän pystyy parhaaseen mahdolliseen työsuoritukseen. Tutkimukset osoittavat, että jo ensimmäisen kymmenen minuutin kuluttua tulkin väsyminen alkaa näkyä merkittävästi tulkkauksen laadussa. Tästä syystä suosittelemme, että opiskelutulkkauksissa käytetään kahta tulkkia. Jos tulkki työskentelee yksin, taukojen pitämisestä on hyvä sopia heti työn alussa.

Luentotyypisessä opetuksessa taukoja on ihannetilassa tunnin välein, itsenäistä työskentelyä tms. sisältävässä opetuksessa tauoista on paras sopia tilanteen mukaan. Kuuro ja tulkki voivat myös yhdessä kertoa opettajille ja opiskelutovereille, kuinka kuuron kanssa voi kommunikoida silloin, kun tulkki ei ole käytettävissä.

3.5. Paritulkkaus

Ensimmäiset viittomakielen tulkit aloittivat työnsä opiskelutulkkeina 1980-luvun alkupuolella. Yhä edelleen osa opiskelutulkeista työskentelee silloisten toimintamallien mukaisesti eli yksin, tulkaten 6-8 oppituntia päivässä suhteellisen huonosti palkattuna, asiakkaanaan yksi kuuro opiskelija ns. normaalissa oppilaitoksessa. Vaihtuvuus työssä on ollut hälyttävän suurta. Tulkkeja on siirtynyt muilla ammattialoille sekä työsuhteeseen liittyvien ongelmien takia, mutta myös siksi, että työ on hyvin raskasta ja kuluttavaa.

Ratkaisua työolosuhteiden parantamiseen on etsitty paritulkkauksesta (katso myös s. 21-22). Paritulkkauksessa kaksi tulkkia työskentelee samanaikaisesti oppitunneilla siten, että 15-20 minuutin jaksoissa he vuorotellen viittovat tai tulkkaavat puheelle. Tähänastiset kokemukset osoittavat, että paritulkkaus selvästi parantaa työssä jaksamista ja ennen kaikkea tulkkauksen laatua. Simultaanitulkkaus on fyysisesti yhä raskasta, mutta erityisesti henkisen työn jakaminen yhteisvastuullisesti vähentää väsymistä. Tulkkausvirheet vähenevät huomattavasti, kun toinen tulkeista on koko ajan valmiina korjaamaan ja täydentämään.

Paritulkkaus on sitä perustellumpaa, mitä vaativampaa tulkkaustyö on. Vaativuuteen vaikuttavat mm. tulkattavat tuntimäärät (päivässä/viikossa), tulkattava aihepiiri, tulkkien aiempi työkokemus kyseisestä aiheesta tai vastaavan tasoista oppilaitoksesta, opetuksen taso (perusopetuksesta yliopistotasoiseen).

Paritulkkauksen kustannukset ovat usein jakautuneet useamman maksajan kesken, jos opintoryhmässä on ollut useampia kuuroja opiskelijoita. Aina opiskelijoiden keskittäminen tiettyihin oppilaitoksiin ei kuitenkaan ole mahdollista, vaan opiskelija joutuu opiskelemaan yksin. Kunnissa on tehty myönteisiä päätöksiä paritulkkauksesta tällaisissakin tapauksissa.

Lisätietoja paritulkkauksesta saa esimerkiksi Viittomakielialan Osuuskunta Viasta (<http://www.via-ok.net>) tai Pirkko Selinin kirjasta *Hyvään käytäntöön – Viittomakielentulkkausta parityönä Käpylän iltaoppikoulussa* (2001).

(Kuva: Clip Art)

4. OPETTAJALLE (miksei opiskelukavereillekin)

4.1. Yleistä

Kun opintoryhmässä on kuuro opiskelija, hän osallistuu opetukseen tulkin välityksellä. Joskus tulkkeja on paikalla kaksi ja he työskentelevät parina (ks. s. 11, 21-22). Tulkatussa tilanteessa vaikuttavat tavallisten ryhmädynaamisten lainalaisuuksien lisäksi kaksi eri kieltä ja kaksi eri kulttuuria. Muutamien käytännön asioiden huomioon ottaminen helpottaa ryhmässä toimimista.

Kuuro opiskelija haluaa tulla **kohdelluksi tasa-arvoisena** muiden kanssa, niin hyvässä kuin pahassakin. Opiskelijoiden aktiivisuus ja opiskelutekniikkaan liittyvät taidot ovat luonnollisesti yksilöllisiä. Jokaiselle tulee antaa mahdollisuus vastata vuorollaan kysymyksiin ja itse kysyä epäselviksi jääneitä asioita. Kuuron ja tulkin ollessa osa luokkatilannetta se käytännössä tarkoittaa pientä odottamista – tulkin on ehdittävä viittoja asia loppuun asti ennen kuin opettaja antaa vastausvuoron luokalle.

Tulkki tulkkaa **minä-muodossa**, esim. ”*Olen syntynyt kuurona*” tai ”*Tänään palautan teille viimeviikkoiset kokeet*”. Samalla periaatteella voit osoittaa kysymyksesi suoraan kuuroille: ”*Oletko tehnyt tehtävän?*” eikä ”*Kysy häneltä, onko hän tehnyt tehtävän*”. On tärkeää sopia yhdessä, millä tavoin tulkki ilmaisee omaan työskentelyynsä liittyvät kommentit esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, jossa hän ei saa selvää lauseesta vaikkapa pienen hälinän takia (esimerkiksi ”*Nyt en kuullut... oliko se vuonna 1816 vai 1860?*”).

Vaikka opiskelutulkkaus on ns. simultaani- eli samanaikaistulkkausta, tulkkaus on yleensä muutaman sanan tai lauseen puhujaa jäljessä. Sen vuoksi olisi hyvä odottaa, kunnes tulkki saa edellisen asian (esimerkiksi kysymyksen) tulkatuksi ennen kuin puheenvuoro siirretään seuraavalle. Tulkin työskentelyä tottuu seuraamaan melko nopeasti, vaikka ei itse osaisikaan viittomakieltä.

Tulkki ei voi **vaitiolovelvollisuutensa** vuoksi kommentoida esim. kuuron opiskelijan henkilökohtaisia asioita tai opintojen etenemistä, mutta opiskelutulkkauksen asiantuntijana hän sekä tietenkin opiskelija itse voi ehkä antaa sinulle vinkkejä yleensä kuuroille ja tulkatulle opetustilanteelle sopivista opetusjärjestelyistä.

JOKAINEN OPPILAITOS, SEN OPETTAJAKUNTA SEKÄ KUURO-TULKKI –PARI ON ERILAINEN. TARKKOJA OHJEITA JA NEUVOJA ON MAHDOTONTA ANTAA! ON ENSIARVOISEN TÄRKEÄÄ, ETTÄ KUURO, OPISKELUTULKKI JA OPETTAJA NEUVOTTELEVAT KESKENÄÄN TYÖTAVOISTA JA KEHITTÄVÄT NIITÄ JATKUVASTI.

On myös toivottavaa, että opettajat tutustuisivat kuuroon opiskelijaan siten, että voisivat ottaa yhteyttä ja kommunikoida henkilökohtaisesti ilman tulkkiakin. Opiskelun alkuvaiheessa opiskelijaa ja/tai opiskelutulkkiä voi pyytää kertomaan eri kommunikaatiomahdollisuuksista sekä opettajakunnalle että opiskelutovereille.

Opiskeluun liittyvistä tai muista ongelmista on hyvä keskustella niin, että kaikki osapuolet ovat läsnä. Tarvittaessa voi ottaa yhteyttä myös Kuurojen Liiton tulkkiyhdistyksiin (yhteystiedot liitteessä 5).

4.2. Tulkkauksen vaikutuksia opetukseen

Yleensä kenenkään ei tarvitse hidastella puhuessaan, sillä tulkki pystyy seuraamaan **normaalia puhetta**. Epälooginen tai äärimmäisen nopea puhetapa toki vaikeuttaa tulkin työskentelyä, mutta onhan kaikkien muidenkin kannalta hankalaa, jos joku puhuu kovin nopeasti, epäselvästi tai liian hiljaisella äänellä.

Kuuro saa **kaiken tiedon visuaalisesti**, näkönsä avulla. Yleensä tulkki istuu luokan edessä lähellä opettajaa. Näin kuuron opiskelijan on helppo seurata sekä tulkkia että opettajaa, sillä useat kuurot seuraavat tulkin lisäksi myös opettajan huuliota, ilmeitä ja eleitä. Kokemusten mukaan tämä käytäntö ei ole häirinyt opetustilannetta. Jotkut kuuroista opiskelijoista toivovat opettajan pysyttelevän heidän näkökentässään siksi, että opettajan oheisviestintä on sellainen osa kokonaisinformaatiota, joka ei aina välity tulkin kautta (useimmiten tulkki itse ei edes näe opettajaa). On tärkeä muistaa, ettei mene seisomaan tulkin ja kuuron opiskelijan väliin, jotta ei estä kuuroa opiskelijaa saamasta informaatiota.

Koska kuuro seuraa koko ajan katseellaan tulkkausta, hän ei ehkä ehdi kirjoittaa kunnollisia **muistiinpanoja**. Siksi esim. piirtoheitinkalvoista on hyvä antaa hänelle kopiot. Kun näytät uuden kalvon, pidä pieni tauko ennen kuin alat puhua, jotta kuuro ehtii tutustua kalvon sisältöön – kuuro ei voi katsoa sekä tulkin viittomista että kalvoa samaan aikaan. Vastaavia tilanteita on varmasti muitakin, olipa sitten kyse käytännön työskentelystä ATK-luokassa tai metalliverstaassa. On varmasti kaikkien opiskelijoiden etujen mukaista, jos opetuksessa käytetään monipuolisia havaintovälineitä – on vain muistettava varmistaa, että kuuro opiskelija pystyy seuraamaan myös tulkkausta.

Tulkki on ammattilainen, jonka velvollisuuksiin kuuluu **valmistautua** työhönsä etukäteen (esim. etsiä oikeat termit, miettiä käännösratkaisuja, opiskella käsiteltävän asian etukäteen jotta osaa sen tulkata). Tämä koskee yhtä hyvin opettajan luentotyyppistä opetusta kuin opiskelijoiden esitelmiä tai ryhmätöiden purkutilanteita. Siksi tulkki saattaa pyytää sinulta tietoja tulevan tunnin aiheesta ja sen käsittelytavasta. Jos sinulla on valmista aineistoa, voit antaa sitä tulkille (myös tentit). Tulkki on kaiken materiaalin suhteen vaitiolovelvollinen. Kannattaa selvittää yhdessä, millaisia lainattavissa olevia taustamateriaaleja oppilaitoksessa on tulkin etukäteisvalmistautumista varten.

Tulkin on hyvä tietää myös dia- tai videoesityksistä tai muista olosuhteiden muutoksista etukäteen. Ennen tulkkauksen aloittamista on ehkä sovittava esimerkiksi siitä, kuinka luokka valaistaan niin, että tulkkaus näkyy esitystä häiritsemättä tai tulkkia sokaisematta. Käytännön työtunteihin tai opintokäynteihin liittyen saatetaan tarvita keskustelua jopa soveliaasta vaatetuksesta. Esimerkiksi metallipajalla on tulkillakin tarpeen olla suojarusteet yllä. Oppilaitoksen on hyvä tehdä linjaukset siitä, onko tulkki työajallaan vakuutettu oppilaitoksen puolesta, tarjoaako oppilaitos suojarusteet tulkille ja mikäli tarjoaa, jäävätkö varusteet kuuron opiskelijan valmistuttua koululle. Tulkilla on hyvä olla oppilaitoksessa jokin työtila, esimerkiksi pääsy opettajainhuoneeseen. Työtilassa tulkki voi valmistautua tunteihin, säilyttää tavaroitaan ja kirjojaan sekä pitää taukoa.

Kuten aiemmin on kerrottu, kuurojen opiskelijoiden suomen kielen taito vaihtelee yksilöllisesti. Jos kuuro ei esim. ymmärrä suomenkielistä kysymystä, hän saattaa **tentin tai kokeen aikana** tarvita tulkkausta. Silloin hän pyytää täsmennystä kysymyksiin opettajalta tulkin välityksellä. Joissakin oppilaitoksissa kuuro opiskelija on voinut kirjallisen kokeen sijasta vastata suullisesti eli tulkin välityksellä (**viitottu tentti**). Silloin hänen suomen kielen taitonsa ei aseta rajoituksia tietomäärän arvioimiselle. Mikäli suullinen tentti videoidaan, on

käännöstystä sovittava tulkin kanssa erikseen mm. ajankäytön suunnittelun takia. Kannattaa myös pohtia, olisiko viitottu päättötyö tai opinnäytetyö toteutettavissa.

Vieraiden kielten opiskelussa tulkkausteknisistä vaihtoehdoista kannattaa sopia kuuron ja tulkin kanssa. Kuullun ymmärtämisharjoitusten ja keskusteluharjoitusten tarkoituksenmukaisuutta kannattaa pohtia yhdessä, jotta opetus palvelisi mahdollisimman hyvin myös kuuron opiskelijan oppimistavoitteita. Joskus on otettava huomioon se mahdollisuus, että tietyn kielen oppitunneille tulkkille saatetaan tarvita sijainen, joka itse hallitsee tulkattavan kielen ja pystyy sitä näin ollen paremmin tulkkaamaan. Monet kuurot opiskelijat ovat keilleet kirjoitustulkin käyttöä kielten tunneilla ja kokeneet sen olevan hyvä vaihtoehto. Vieraan kielen kirjoitustulkkaaminen vaatii tulkilta hyvää kielitaitoa ja kyseisellä kieliparilla harjoittelua, joten saattaa olla, ettei kyseiselle kielelle kovin helposti kirjoitustulkkiä löydy.

Työssäoppimispaikka saattaa olla toisella puolella maata tai kenties ulkomailla, jolloin on pohdittava, lähtekö opiskelutulkki mukaan ja kuka maksaa kustannukset. Joskus voi olla järkevää tilata tulkki työssäoppimispaikkaa lähimpänä olevasta tulkikeskuksesta työssäoppimisjakson ajaksi. Mikäli harjoittelu tapahtuu ulkomailla, on hyvä olla yhteydessä tulkiksihteeriin ja pohtia sopivaa vaihtoehtoa tulkkauksen järjestämiseksi.

Pähkinänkuoressa:

- ⇒ Kohtele kuuroa **tasavertaisesti** niin hyvässä kuin pahassa. Muista kuitenkin kielten, kulttuurien ja tulkkauksen vaikutus opetus/oppimistilanteessa. Esim. sanaleikkeihin perustuvat vitsit toimivat harvoin molemmissa kielissä.
- ⇒ Puhu **omaan tahtiisi** – tulkki kyllä keskeyttää, jos ei ehdi tulkata. Normaali ja rauhallinen puhe on ymmärrettävää kaikille.
- ⇒ Kuuron on tärkeää nähdä opettaja ja tulkki esteettömästi. Kaikki informaatio tulee kuurolle **visuaalisessa muodossa**, joten anna kuurolle aikaa katsoa sekä tulkkaus että havaintoesityksesi. Tärkeää on, ettet seiso tulkin ja kuuron välissä.
- ⇒ Puhu **suoraan opiskelijalle**. Älä sano: ”Kysy häneltä, onko hänellä kysyttävää maanantain näyttökokeesta.” Äläkä kysy tulkilta: ”Onko hänellä (opiskelijalla) kysyttävää maanantain näyttökokeesta?” Käytä muotoa: ”Onko sinulla kysyttävää maanantain näyttökokeesta?”, koska paikalla on vain sinä ja minä (ja tulkki).
- ⇒ Tulkki käyttää viitottua/puhuttua minä-muotoa. Esim. ”Olen syntynyt kuurona”.
- ⇒ Kuuron suomen kielen taidossa saattaa olla puutteita. Suomalainen **viittomakieli** on kuuron **äidinkieli/ensikieli** ja suomen kielen opiskelu alkaa usein vasta koulussa. Suomen kieli on kuurolle toinen kieli. Suomenruotsalaisesta perheestä tulevan, suomenruotsalaista viittomakieltä käyttävän kuuron toinen kieli on useimmiten ruotsi.
- ⇒ Joissakin oppilaitoksissa kirjallisen kokeen sijasta ovat kuuro opiskelijat voineet vastata kokeeseen suullisesti eli viittoen. Vastaus on taltioitu videolle ja siitä on tehty suomenkielinen käännös. Tällöin opiskelijan suomen kielen taito ei aseta rajoituksia **tietomäärän arvioimiselle**.
- ⇒ **Tulkki vastaa kielen tulkkaamisesta**, mutta ei opiskelijan motivaatiosta, keskittymisestä, oppimisesta, poissaoloista ym.
- ⇒ Pidä tulkki ajan tasalla opetussuunnitelmasi suhteen ja toimita hänelle ajoissa opetukseen liittyvät materiaalit ennakoivasti varten.
- ⇒ Yhteisistä pelisäännöistä sopiminen ehkäisee ennalta monia pulmia.

4.3. *Opiskelutulkin asema*

Opiskelutulkillla on työsopimus joko oppilaitoksen, kunnan tai esimerkiksi jonkin yrityksen (kuten Viittomakielialan Osuuskunta Vian) kanssa. Tulkki voi toimia myös itsenäisenä yrittäjänä. Usein opiskelutulkin palkan maksaa opiskelijan kotikunnan sosiaalitoimi. Tulkkaus- ja koulukustannusten maksajana saattaa olla myös jokin muu taho, esimerkiksi työvoimapiiri tai Kansaneläkelaitos.

Kannattaa ottaa selvää siitä, kuka on opiskelutulkin työnantaja. Joskus myös opiskelijalle ehdotetaan työnantajan roolia (esimerkiksi kehoitetaan ottamaan tulkille eläkevakuutus); silloin kannattaa ottaa yhteyttä Kuurojen Liiton tulkkiyhdistyksiin. Helsingin hallinto-oikeus totesi päätöksessään v. 2002, ettei kuuro opiskelija ollut opiskelutulkkinsa työnantaja.

Oppimisen näkökulmasta opiskelutulkki on kuitenkin osa oppilaitoksen henkilöstöä. Joskus tulkkiä on verrattu tarjoilijaan, joka tuo opiskelijalle sen informaation, mitä opiskelija ei muutoin tavoita. Tarjotun informaation ”pureskelu” eli itse oppiminen jää näin täysin opiskelijan vastuulle. Yhteistyö muun henkilökunnan kanssa on tärkeää, jotta kaikille opiskelijoille pystytään tarjoamaan oppimisen ja onnistumisen mahdollisuudet.

(Kuva: Kuvakassara)

5. OPISKELUKAVERILLE (miksei opettajallekin)

Ryhmässäsi on kuuro opiskelija, ehkä useampiakin. Hänellä on tunneilla opiskelutulkki mukanaan, sillä tulkin välityksellä kuuro saa saman tiedon kuin sinä kuulosi avulla. Hän siis kääntää sinun, muiden opiskelijoiden ja opettajan puheen viittomakielelle ja vastaavasti kuuron viittomisen suomen kielelle. Tulkin tehtävänä on **vain** tulkkaminen; tulkki ei auta kuuroa muistiinpanojen tekemisessä, läksyjen luvussa tms. tehtävissä. On myös hyvä muistaa, että tulkki tarvitsee esimerkiksi esitelmiesi tai opinnäytetyösi tekstin etukäteen, jotta hän voi tehdä työnsä kunnolla eli valmistautua tulkkamaan tekstisi oikein ja laadukkaasti. Koska kuuron pitää jatkuvasti seurata tulkkia, hän ei ehkä voi samanaikaisesti tehdä omia muistiinpanoja. Siksi olisi hyvä, jos kuuron pyytäessä voisit lainata hänelle muistiinpanojasi kopioitavaksi.

Tässä on sinulle muutamia vinkkejä siitä, mitä kannattaa ottaa huomioon, kun keskustele kuuron kanssa. Osa ohjeista on ehkä täysin tarpeettomia, sillä ihmiset ovat hyvin erilaisia. Ota selvää oman kaverisi toiveista, vasta sitten kun olette tutustuneet toisiinne, voitte tietää mikä toimii teidän kohdallanne.

Pähkinänkuoressa:

- ⇒ Voit saada kuuron kiinnittämään huomion itseesi esimerkiksi koskettamalla häntä kevyesti käsi- tai olkavarteen.
- ⇒ Odota, että keskustelutoverisi katsoo sinuun, puhu vasta sitten.
- ⇒ Jos takanasi on voimakas taustavalo (esim. ikkuna tai lamppu, joka häikäisee), huulioluku on vaikeampaa ja myös ilmeitä on vaikea erottaa.
- ⇒ Kuuron tarkoituksena ei ole tuijottaa, mutta hänen on nähtävä kasvosi ja muutenkin katsottava sinua tarkasti, jotta hän saisi asiasta selvää.
- ⇒ Joskus voi olla tarpeen puhua selvin ja rauhallisin suunliikkein hieman tavallista hitaammin – sinulla saattaa olla ”vaikealukuinen” suu... (huulioluku on vaikeaa ja epävarmaa: kuuro joutuu arvaamaan paljon, sillä kaikki äänneet eivät näy tai ne näyttävät huulilta luettuina samanlaisilta).
- ⇒ Joskus voi olla tarpeen käyttää lyhyitä, selviä lauseita ja välttää kielikuvia, slangia, outoja sivistyssanoja tai mutkikkaita lauseita – sitten, kun tunnette toisenne paremmin, löydätte parhaan tavan.
- ⇒ Tärkeät asiatiedot on hyvä antaa kirjallisina, vaikka kännykän näytölle kirjoittaen. Odota, että kuuro katsoo sinua.

Voit myös käyttää tulkkia jutellessasi kuuron kanssa. Aluksi sinusta ehkä tuntuu turvallisemmalta keskustella kuuron kanssa tulkin välityksellä, mutta ystäväystyminen kuuron kanssa on helpompaa, jos yrität itse kommunikoida hänen kanssaan myös ilman tulkkia. Kuurot itse ovat siinä tilanteessa päivittäin, joten he osaavat kertoa, miten juuri hänen kanssaan olisi paras toimia. Tulkki myös tarvitsee säännölliset lepotauot eikä hän siksi ole aina käytettävissä esim. välitunneilla.

Kuuro on luokkatoverisi myös vapaa-aikaa vietettäessä. Hän haluaa varmasti osallistua yhteisten juhlien, retkien yms. suunnitteluun ja järjestämiseen. Toivottavasti otatte huomioon sen, että tulkki on muistettava tilata hyvissä ajoin etukäteen, kun kutsutte kuuroa mukaan yhteisiin rientoihin. Kovin lyhyellä varoitusajalla tulkkia ei yleensä löydy. Sama pätee, kun sovitte esimerkiksi ryhmätöiden tekemisen aikataulua – ottakaa tulkki mukaan keskusteluun!

6. KUUROLLE OPISKELIJALLE

6.1. *Opiskelutulkin etsiminen*

Opiskelutulkin etsiminen on aloitettava hyvissä ajoin, siis jo siinä vaiheessa, kun opiskelupaikkaa haetaan. Opiskelutulkin tarpeesta ilmoitetaan **tulkkiakeskukseen** - siis samaan paikkaan, mihin kaikki muutkin tulkkilaukset teet. Tee **samalla hakemus sosiaalitoimistoosi**. Kun opiskelupaikka varmistuu (tai saat tiedon, ettet saanut opiskelupaikkaa), ota uudelleen yhteyttä sekä tulkkiakeskukseen että sosiaalitoimistoon.

Viime vuosina opiskelijoiden määrä on kasvanut valtavasti eikä opiskelutulkkeja ole riittänyt kaikilla paikkakunnilla. Opiskelija voi vain harvoin valita oman tulkkinsa tai vaihtaa tulkkia, jos yhteistyö ei jostain syystä suju. Muutamilla paikkakunnilla kuurot opiskelijat ovat yhteistuumin hakeutuneet samoihin oppilaitoksiin opiskelemaan, jolloin tulkkaus yhdelle ryhmälle on helpompi järjestää. Tällaisissa ryhmissä on usein onnistuttu myös järjestämään tulkkaus parityönä, jolloin tulkkauksen laatu on parempi.

6.2. *Opiskelutulkkipalvelun hakeminen*

Opiskelutulkkauksen järjestämisestä on hyvä alkaa neuvotella jo silloin, kun pyrit oppilaitokseen. Silloin jää yleensä vähän enemmän aikaa järjestää tulkkauksen rahoitus ja etsiä vapaa tulkki. Jos pääset opiskelemaan, asioista on sovittu jo etukäteen ja tulkkaus varmistuu ajoissa ennen koulun alkua. Yhteishaun tulokset tulevat juuri ennen lomakautta (kesälä ennen juhannusta, osa vasta heinäkuussa), ja silloin tulee kiire hoitaa asiat kuntoon ennen kuin koulujen ja sosiaalitoimistojen työntekijät jäävät lomalle. Jos et pääsekään opiskelemaan, tulkkaus voidaan peruuttaa.

Yleensä opiskelutulkkipalvelua anotaan **kirjallisesti omasta sosiaalitoimistosta**, sillä useimmissa tapauksissa sosiaalitoimisto maksaa tulkin palkan. Hakemus voi olla vapaa-muotoinen (itse kirjoitettu, malli liitteessä 4) tai sen voi tehdä sosiaaliviraston vammaispalvelun hakemuskaavakkeelle.

Hakemuksessa pitää näkyä seuraavat tiedot:

- oppilaitoksen ja opintolinjan nimet
- opiskelun alkamisaika ja kesto
- arvioitu opiskelutulkin tarve viikossa
- hakijan allekirjoitus, paikka ja aika
- liitteeksi on hyvä lisätä oppilaitoksesta saatava opinto-ohjelma ja vaikka lukujärjestys

Lääkärintlausunto ja virkatodistus tarvitaan, jos niitä ei ole ennestään sosiaalitoimistossa eli jos et ole aikaisemmin anonut esim. tekstipuhelinta tai muita apuvälineitä. Jos et ole varma siitä, kuuluuko tulkkaus sosiaalitoimen vai jonkun muun maksettavaksi, ota välittömästi yhteyttä Kuurojen Liiton tulkkiesteeriin muiden vaihtoehtojen selvittämistä varten.

Vammaispalvelulain mukaan opiskelutulkkausta on myönnettävä opiskelijalle se määrä, mitä hän opintoihinsa tarvitsee. Jos jostakin syystä saat sosiaalitoimistosta hylkäävän tai osittaisen päätöksen, ota yhteyttä tulkkiesteeriin. Päätökseen voi hakea muutosta sosiaalilautakunnalta. Jos sosiaalilautakunnankin päätös on kielteinen, voit vielä tehdä muutoshakemuksen lääninoikeuteen 30 vuorokauden kuluessa. ”Paperisodassa” voit saada neuvoja ja käytännön apua tulkkiesteeriltä ja tarvittaessa lakimieheltä.

Pähkinänkuoressa:

Kun olet hakenut opiskelemaan, ota jo keväällä yhteys tulkikeskukseen ja kerro heille

- oma nimesi, osoitteesi ja puhelinnumerosi (myös sähköpostiosoite, jos on)
- koulun nimi ja mitä aiot opiskella
- milloin opiskelu alkaa ja loppuu, montako vuotta opiskelu kestää
- tulkkitoiveesi, jos haluat jonkun tietyn tulkin tai olet jo keskustellut jonkun tulkin kanssa

Ota myös yhteyttä kotikuntasi sosiaalitoimistoon ja ano opiskelutulkkipalvelua (ks. liite 4).

Kun saat tietää, että pääsit opiskelemaan, ota uudestaan yhteys tulkikeskukseen.

- Tulkkeskus tarvitsee varmistuksen, että olet todella opiskelutulkin tarpeessa. Kerro myös lisää tietoja opiskelun alkamisesta (päivä, kellonaika, tarkka osoite ja tapaamispaikka tulkin kanssa).
- Tulkkeskuksella on ehkä tarjolla monta mahdollista tulkkia – kannattaa silloin tavata tulkit ja keskustella jokaisen kanssa. Katselet opiskelutulkkia monta tuntia päivässä ja siksi on tärkeää, että teillä on alusta asti hyvät välit.
- Kun saat opiskelutulkkipäätöksen, ilmoita siitä tulkkeskukseen. Vasta silloin tulkki voi alkaa keskustella palkka-asioista kuntasi kanssa.
- Ota myös yhteys sosiaalitoimistoosi ja kerro, että sait opiskelupaikan. Jos et ole vielä saanut opiskelutulkkipäätöstä, voit kysyä virkailijalta, milloin päätös tulee.

Jos et saanut opiskelupaikkaa, muista sekin ilmoittaa tulkkeskukseen, ettei tulkkia etsitä tai pidetä varattuna sinulle turhaan. Joku toinen opiskelija saattaisi silloin jäädä ilman opiskelutulkkia. Ilmoita myös sosiaalitoimistoosi, ettet saanut opiskelupaikkaa.

Jos tulee ongelmia tai et tiedä, mitä tehdä, ota yhteys Kuurojen Liitto ry:n tulkisihteerin

6.3. Opiskelun aloittaminen

Olet nyt aloittamassa opiskeluasi opiskelutulkin välityksellä ehkä ensimmäistä kertaa. Tarvitset tietoa opiskelutulkin työstä. Tutustu sen vuoksi myös opiskelutulkille annettuihin ohjeisiin.

Ennen kuin aloitat yhteistyön tulkin kanssa, on tärkeää, että **tapaatte ja tutustutte toisiinne**. Etukäteen tapaaminen on tärkeää myös siksi, että sinulla on oikeus itse vaikuttaa tulkin valitsemiseen. Jos tulkkiehdokkaita on useampia, sinun on helpompi valita, jos olet jo tavannut heidät. Voi olla, että sinulle tarjotaan kahta tulkkia. Kun tapaat heidät, huomaat toisen viittomisen sopivan sinulle paremmin jostain syystä, esimerkiksi ymmärrät sitä paremmin tai tulkin viittomistahti on miellyttävä. Kun tapaat tulkin (tai tulkit) etukäteen, saa samalla tulkikin paremman kuvan sinusta ja tulevasta työstään.

Opiskeleminen kuulevien ehdoilla vaatii sinulta **paljon työtä ja oma-aloitteisuutta**. Uuteen tilanteeseen tottuminen vie varmasti jonkin verran aikaa. Sinä olet opiskelija aivan samalla tavalla kuin opiskelijatoverisikin. **Kysy** itse rohkeasti epäselviksi jääneistä asioista. Sinä olet **vastuussa** opiskelustasi. Tulkki ikään kuin tarjoilee sinulle saman informaation ja kaikki ajatustyö siitä eteenpäin (= oppiminen) on sinun tehtäväsi. Selvitä **yhteistyön säännöt** tulkki kanssa jo opiskelun alkuvaiheessa. On tärkeää, että sovitte selvästi esimerkiksi siitä, millä tavoin yhdessä päätätte uusista viittomista tai siitä, miten vieraan kielen tai matematiikan tunneilla tulkitaan. Joskus opiskelutulkkaus hoitaa tiimi eli ryhmä

opiskelutulkkeja (käytäntönä esimerkiksi Vialla). Tiimin sisällä on pientä työnkiertoa eli välillä tulkki vaihtuu toiseen opiskelutulkkitiimin jäseneseen. On hyvä muistaa sopia asiat tiimin kaikkien jäsenten kanssa.

Opettajille on hyvä selvittää, mikä kuuluu tulkin työhön ja mikä ei. Heidän kanssaan voit myös keskustella siitä, voitko halutessasi käyttää tenteissä tai kokeissa tulkkiä. Joissakin oppilaitoksissa on osa tenteistä tai kokeista järjestetty niin, että viitot videolle oman vastauksesi ja tulkki kääntää sen opettajalle (viitottu tentti). Sopikaa yhdessä, miten koetilanteissa menetellään: kääntääkö tulkki koekysymykset suoraan paperista vai ainoastaan sen, mitä opettaja puhuu luokalle kokeen alussa.

Jos et itse pysty tekemään **muistiinpanoja** oppitunneilla, sinun kannattaa pyytää muita opiskelijoita auttamaan niiden tekemisessä. Voit pyytää muistiinpanot kopioitaviksi. Piirtoheitinkalvoista voit pyytää kopiot opettajaltakin. Joissakin oppilaitoksissa opiskelijat maksavat kopiot itse.

Sinun kannattaa myös itse oma-aloitteisesti **ottaa kontaktia** opiskelutoveihisi. Samalla voit neuvoa heitä, millä tavalla toivot heidän kommunikoivan sinun kanssasi. Voit pitää esimerkiksi koko koululle tai ainakin omalle luokallesi pienen tietoisuuden siitä, millaista on olla kuuro, mitä kuurojen kulttuuri on ja miksi sinulla on opiskelutulkki mukana luokassa. Opiskelutovereitasi varmasti kiinnostaisi oppia muutamia viittomia ja vaikkapa sormiaakkoset.

Opiskelutulkille, varsinkin uudelle tulkille, uusi työ voi olla pelottavaa ja jännittävää. Sen vuoksi tilanne voi alussa tuntua sekä sinusta että tulkista vaikealta ja ongelmia saattaa esiintyä. Vie aikaa ennen kuin totutte työskentelemään yhdessä. **Keskustelkaa avoimesti!** Tulkillasi voi alussa olla vaikeuksia tulkkauksessa sekä opiskelualasi viittomien ja sanaston hallinnassa, varsinkin jos hänen työkokemuksensa on vähäinen. Taito varmasti kehittyy, kun kokemus lisääntyy. Muista, että tulkin työ on hyvin raskasta, siksi hänellä on oikeus levätä välituntien aikana. Jos tarvitset tulkkiä välitunnilla esimerkiksi terveydenhoitajan luona käymiseen, sovi siitä tulkin kanssa.

Jos joudut olemaan **pois** luennoilta tai tunnilta, ilmoita siitä tulkille etukäteen. Jos et saa yhteyttä tulkkiin, ilmoita kuitenkin opiskelupaikkaasi. Tulkki saa siten tiedon poissaolostasi. Jos jostain syystä joudut olemaan poissa pidemmän aikaa, ilmoita asiasta tulkille heti, kun tiedät asian. Muista antaa kännykkänumerosi tulkille ja laita hänen numeronsa muistiin, jotta voitte ilmoittaa toisillenne esimerkiksi myöhästymisestä tai sairastumisesta!

Jokainen tulkki on perehtynyt **tulkin ammattisäännöstöön** (liite 3) tulkkikoulutuksen aikana. Näihin ohjeisiin sisältyy mm. säännös vaitiolovelvollisuudesta sekä oman tulkkaustaidon kehittämistä. Viittomakielen taidon ja tulkkaustaidon kehittyminen on kuitenkin hyvin yksilöllistä. Voit itse auttaa tulkkiä kehittämään taitojaan antamalla hänelle palautetta tulkkaustaidon onnistumisesta oppituntien jälkeen. Kun tulkki tietää, mitä virheitä hän tekee ja missä taidoissa hänellä on puutteita, hän voi yrittää korjata niitä. Anna palaute suoraan, mutta hienotunteisesti.

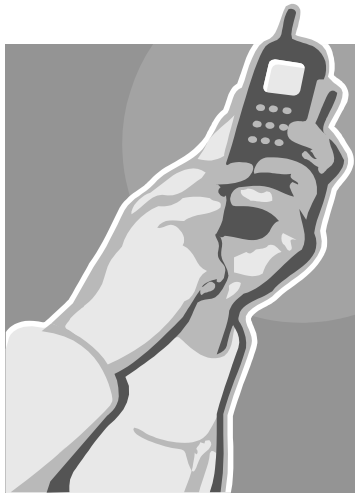
Opiskelutulkkipalvelun lisäksi sinulla on tietenkin oikeus käyttää myös muuta tulkkipalvelua. Voit siis käyttää tulkkiä aivan tavallisesti asioimiseen ja lyhytkestosiin opiskelutulkkaustilanteisiin vähintään 120 tuntia vuodessa. Sitä varten sinun pitää kuitenkin tehdä tulkkipalveluhakemus kotikuntasi sosiaalitoimistoon.

6.4. Jos opiskelutulkkia ei löydy...

Syksyllä moni kuuro aloittaa opiskelunsa ja siksi voi olla, että alueen kaikki tulkit ovat varattuina. Jos tulkikeskus ilmoittaa sinulle, ettei sinulle riitä opiskelutulkkia, kannattaa pohtia seuraavia vaihtoehtoja:

- Onko jossain läheisessä oppilaitoksessa toinen kuuro opiskelutulkin kanssa opiskelemassa samaa kuin sinä? Voisitko vaihtaa koulua?
- Onko pian valmistumassa uusia tulkkeja tai jonkun kaverisi opiskelu päätymässä? Onko siis pian vapautumassa tulkki?
- Voisitko siirtää opintojesi alkamista tai hetken aikaa opiskella ilman tulkkia?
- Voisitko käyttää kirjoitustulkkia opiskelutulkinasi? Ehkä löytyisi vapaa kirjoitustulkki, vaikka vapaata viittomakielen tulkkia ei olekaan saatavilla.
- Voisiko etätulkkausta käyttää väliaikaisena opiskelutulkkausratkaisuna?

Ota yhteyttä Kuurojen Liitto ry:n tulkki sihteeriin, jos haluat pohtia sinulle sopivinta vaihtoehtoa (yhteystiedot liitteessä 5).

(Kuva: Clip Art)

7. OPISKELUTULKILLE

7.1. *Opiskelutulkkauksen aloittaminen*

Ennen yhteistyön aloittamista on tärkeää, että tapaat kuuron opiskelijan ja tutustutte toisiinne - samalla tutustutte toistenne viittomatapaankin. Ota yhteyttä oppilaitokseen ja tutustu tuleviin työtovereihisi ja opetuksen sisältöön. Sinun kannattaa hankkia käyttöösi opetuksessa käytettävät oppikirjat, jotta voit niiden avulla valmistautua työhösi. Voit tiedustella, onko mahdollista lainata oppilaitoksen kirjoja ja muuta materiaalia valmistautumiseesi. Joissakin oppilaitoksissa tarvitaan suojavarusteita (esim. paloturvallisia vaatteita). Kysymällä selviää, voiko oppilaitos lainata ne sinulle. Neuvottele myös työtilan saamisesta oppilaitoksessa – sinulla on hyvä olla jokin paikka, jossa voit säilyttää tavaroitasi ja oppikirjoja!

Jokainen opiskelutulkki-kuuro -pari on erilainen eivätkä kaikki tulkkaukseen liittyvät ratkaisut ja työtavat sovi kaikille. Siksi on hyvä, että tulkki ja kuuro sopivat keskenään omista työskentelytavoistaan. Jos asia koskee myös opettajaa, pyytäkää hänet mukaan neuvottelemaan.

7.2. *Kun työskennellään parina*

Paritulkkauksessa tulkkien on etukäteen ja perusteellisesti keskusteltava uskomattoman monista erilaisista seikoista. Epäselvyyksien välttämiseksi kustakin kohdasta kannattaa selkeästi sopia yhtenäinen menettelytapa – siihen ei ole aikaa kesken tulkkauksen. Kummaltakin vaaditaan joustavuutta ja mahdollisesti tyytymistä kompromisseihin, jotta yhteistyö toteutuu optimaalisella tavalla. Työskentelystä on opittava myös keskustelemaan jälkikäteen. Palaute ja rakentava keskustelu välittömästi tulkkaustilanteen jälkeen auttaa kumpakin tulkkia hyödyntämään kokemuksia oppimismielessä eli kehittymään ammatillisesti. Samaan aikaan ollaan kehittämässä myös yhtenäistä ammattikäytäntöä tällä nuorella alalla.

Paritulkkaus on hyvä esimerkki tilanteesta, jossa työntekijällä on mahdollisuus työssä oppimiseen. Aloittelevan tulkkiparin kannattaa painaa mieliensä sopukoihin myös tämä periaate: tarvitsen toista tulkkia parikseni siksi, että saamme yhdessä oppia – ei siksi, että en vielä osaa.

Tulkkien on etukäteen analysoitava omaa tulkkaustapaansa ja keskusteltava siitä työparin kanssa. *Molempien työskentelyä helpottaa, kun parin tapa reagoida eri tilanteissa on tuttu.* Keskeistä on esimerkiksi se, miten pitkään viiveeseen kumpikin on tottunut ennen kuin alkaa tuottaa viittomista/puhetta (vaarana on se, että malttamattomampi häiritsee toista, jonka työtapa vain on erilainen). Tuki on osattava antaa oikeaan aikaan ja oikeassa paikassa. Varsinkin simultaanitulkkauksessa reagoinnin on oltava nopeaa, koska on pysyttävä tahdissa mukana ”reaaliajassa” – ei ole aikaa jäädä liian pitkäksi aikaa tunnustelemaan tilannetta ja toisaalta ei saa työntyä tukemaan liian kärkkäästi. Tulkkien on myös totuteltava seuraamaan pariaan ikään kuin syrjäsilmillä, niin että toisen varmuuden vuoksi antama tuki ei riko omaa työrytmiä. Tukea saava tulkki siis valitsee, milloin hän ottaa tuen vastaan ja milloin ei – hän on sillä hetkellä päävastuussa tulkkauksen eheydestä.

Ennen tulkkaustilannetta on sovittava selkeästi käytettävistä termeistä niin puhutun kielen kuin viittomakielenkin osalta. Jos tulkit kuitenkin huomaavat tulkkaustilanteessa käyttävänsä erilaisia termejä, lienee järkevintä toimia niin, että toisena tulkkausvuorossa oleva käyt-

tää samoja termejä kuin edeltäjä. Sama koskee myös laajempia ilmauksia ja rakenteita sekä esimerkiksi paikantamista. Omalla vuorolla on mahdollisuus myös esimerkiksi tarkentaa, korjata tai jalostaa parin tuotosta, mikäli siihen ei aikaisemmin ole ollut tilaisuutta.

Keskeistä on valita menettelytavat niin, että tulkkiparin työskentely ei aiheuta häiriöitä: ei kuuleville eikä kuuroille. Työparin on keskusteltava ja opittava tunnistamaan koodit, joilla **tulkaava ilmoittaa** parilleen tarvitsevansa apua (esimerkiksi jos ei kuullut kunnolla tai unohti nimen). Tässä kohdin korostuu se, miten hyvin tulkit tuntevat oman ja parinsa tulkkaustavan. Ei pidä häiritä toista, jonka työtapa on erilainen.

Koodeina voidaan käyttää esimerkiksi hiljaista kosketusta, katsetta tms. On tärkeää ottaa huomioon toinen toisensa toiveet siitä, miten ja minkälaista tukea kaipaa. Kun lisäksi tuntee oman tulkkaustapansa, voi jo etukäteen "varoittaa" paria omista heikoimmista lenkeistään, jotta toinen on valmiudessa erityisesti niiden kohdalla. Osa tulkeista on kokenut hyväksi sen, että pari korjaa tai paikkaa kokonaisia lauseita tai asiakokonaisuuksia ja tulkkaava antaa hänelle merkin sitten, kun taas "saa juonesta kiinni" eli haluaa jatkaa. Toiset tulkeista puolestaan toivovat vain yksittäisten termien korjaamista tai täydentämistä. Molempia tyylejä kannattanee tietoisesti harjoitella, jotta löytää oman optimaalisen työskentelytapansa. Niissä tilanteissa, joissa parikaan ei osaa ratkaista ongelmaa, hänen on näytettävä se heti, jotta tulkkaava voi jatkaa työskentelyään ja tarvittaessa keskeyttää puhujan tai viittojan takertumatta asiaan liian pitkäksi aikaa. Ensisijaisena tukena toimii oma pari ja muilta pyydetään selvennystä vasta sitten, kun molemmat tulkit "tippuvat kärryiltä".

Joskus tukitulkkiä kuulee kutsuttavan "lepovuorossa olevaksi tulkiksi". Hän ei ole vapaalla, vaan jatkuvassa valmiustilassa! Hän tulkaa mielessään koko ajan, vaikka vain sen toisen tulkin työn tulos näkyy tai kuuluu. Tukitulkki huolehtii työskentelyolosuhteista ja seuraa tilanteen etenemistä, arvioi parinsa väsymistä ja keskittymisen ylläpitämistä, vahtii kelloa, tarkkailee havaintoesityksiä ja etsii vastaavat kohdat taustamateriaalista sen lisäksi, että hän myös pyytää puheenvuoron käyttäjiltä tarvittaessa lisäselvityksiä, pyytää hidastamaan vauhtia ym. Hän toistaa numerot ja nimet parilleen automaattisesti ajoittaen nämä vahvistukset niin, että ne eivät häiritse tulkkausprosessia.

Tukitulkki hoitaa kaikki edellä mainitut tehtävät sen ohella, että hän itse tulkaa mielessään ja seuraa koko ajan parinsa tulkkausprosessin etenemistä. Viittomakieleltä puhutulle kielelle käännettäessä hän seuraa viittojaa herpaantumatta, koko ajan valmiina tukemaan pariin. Puhutulta kieleltä viittomakielelle käännettäessä tulkkien välinen katsekontakti on tärkeä, jotta tulkkaava saa avun heti sitä tarvitessaan.

Esimerkki erään kuuron havainnosta: *"Ammattinsa osaavan tulkin katseesta näkee, mistä syystä hänen viittomisensa rytmi häiriintyy. Tulkki näyttää ihan erilaiselta silloin, kun puhuja epäro'i sanavalinnoissaan, kun tulkki itse ei ymmärrä täysin, mistä puhutaan tai kun tulkki ymmärtää, mutta yksittäinen viittoma tai jokin ilmaus on hukassa."* Tulkkina tulisi siis tiedostaa nämä erot, jotta ne voi tunnistaa myös toisissa.

Lisätietoja paritulkkauksesta saa esimerkiksi Viittomakielialan Osuuskunta Viasta (<http://www.via-ok.net>) tai Pirkko Selinin kirjasta *Hyvään käytäntöön – Viittomakielentulkkausta parityönä Käpylän iltaoppikoulussa* (2001).

7.3. Ammatilaisen ammattilaisten joukossa

Ammattisäännöstö (liite 3) on perustana kaikelle tulkkaukselle, myös opiskelutulkkaukselle. Jokaisen tulkin pitää tuntea se ja toimia sen mukaisesti mm. kantaen vastuuta omasta työstään.

Opiskelutulkki on osa oppilaitoksen työyhteisöä. Työyhteisön jäsenyys voi horjuttaa opiskelutulkin roolia, esimerkiksi puolueettomuutta. Joissakin asioissa opiskelutulkki voi kuitenkin toimia vapaammin kuin asioimistulkki keikkatyössä: kun kaikki osapuolet ovat selvillä opiskelutulkin roolista, tulkin ja opettajien työtoveruussuhde ei vaaranna kuuron asemaa itsenäisenä toimijana. Vaikka asioimistulkkauksilanteissa tulkki ja kuuleva eivät juttele keskenään, oppilaitoksessa tilanne on tulkkaustilanteiden ulkopuolella hieman toisenlainen. Tärkeintä on pitää mielessä tulkin perustehtävä, tulkkaus, sekä ammattisäännöstön asettamat periaatteet.

Opiskelutulkki voi olla myös useammasta opiskelutulkista muodostuvan tiiminsä jäsen. Mikäli tiimi yhteisvastuullisesti hoitaa useamman oppilaitoksen opiskelutulkkauksen, päästään välillä tekemään enemmän paritulkkausta tai paikkaamaan paremmin opiskelutulkkausvajetta jossakin oppilaitoksessa. Myös työnkiertoa on mahdollisuus toteuttaa tiimityössä.

Jos kuuron ja opiskelutulkin välille syntyy erimielisyyksiä, joita he eivät keskenään pysty ratkaisemaan, tai jos heille on jokin asia epäselvä, he voivat ottaa yhteyttä tulkkiin. Tulkkiin on vaitiolovelvollinen yksittäistä kuuroa tai tulkkia koskevissa asioissa.

(Kuva: Kuvakassara)

8. OPISKELUTULKKAUKSEN RAHOITUS

8.1. Kuka maksaa tulkin?

Uuden koululainsäädännön voimaantulon jälkeen opiskelutulkkauksen rahoituksen voidaan ajatella selkiytyneen hieman, sillä **perusopetuslaki (628/1998)** velvoittaa koulutoimen huolehtimaan opiskelutulkkauksen kustannuksista perusopetuksen aikana.

Kaikessa muussa opiskelutulkkauksessa tulkkausta anotaan **vammaispalvelulain** perusteella (Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987) joko opiskelijan opiskelupaikkakunnan tai kotikunnan sosiaalitoimelta. Jos opiskelupaikkakunta myöntää opiskelutulkkauksen, se voi kuitenkin vaatia kustannuksia opiskelijan kotikunnalta (KHL 5.3.2000/676).

Oikeus tulkkipalveluun on ns. subjektiivinen oikeus, jonka toteuttamisesta kunnan on huolehdittava voimavaroista riippumatta. Koska vammaispalvelulaki kuitenkin on toissijainen, sosiaalitoimi saattaa vaatia muiden rahoitusmahdollisuuksien selvittämistä. Rahoituksen selvittäminen ei saa haitata eikä viivyttaa opiskelun aloittamista. Esimerkiksi oppisopimuskoulutuksen ja työvoimapolitiittisen koulutuksen osalta käytäntö on ollut valitettavan kirjavaa – joskus rahoitus on löytynyt muualta kuin sosiaalitoimesta, joskus ei. Valtakunnallista ohjeistusta asiasta ei ole.

Opiskelutulkille voidaan maksaa joko kuukausi- tai tuntipalkkaa. Jotta tulkkauksen laatu olisi mahdollisimman hyvä, tulkin työaikaan tulee tulkattavien oppituntien lisäksi laskea riittävästi valmistautumisaikaa (Opiskelutulkin toimenkuva, liite 2). Lisäksi palkanmaksajan (oppilaitoksen tai kunnan) edellytetään maksavan asianmukaiset eläketurvamaksut ja muut työsuhteesta aiheutuvat kustannukset.

Opiskelutulkki voi olla pää- tai sivutoiminen, mutta kuuron opiskelijan tiedonsaannin jatkuvuuden kannalta parasta olisi, että tulkki olisi aina saatavilla. *Kuuro opiskelija on itse oman asiansa paras asiantuntija* – esimerkiksi opettajat eivät yksin pysty arvioimaan, missä tilanteissa tulkkia tarvitaan ja missä ei. Esimerkiksi tunneilla, joissa pääosin harjoitellaan tietokoneen käyttöä, saattaa kuurolle opiskelijalle tulla kysyttävää tai opettajalla tulee mieleen jotain yhteistä tiedotettavaa. Ilman tulkkia näissä tilanteissa on hankalaa toimia. Työsopimusta laadittaessa oppilaitos ja tulkki voivat neuvotella toimenkuvaan mahdollisesti liitettävistä muista tehtävistä (esim. tiedotus).

Kuurojen Liitto ry suosittelee, että opiskelutulkin tehtäviin palkataan **vain koulutettuja ja tulkkirekisteriin hyväksytyjä viittomakielen tulkkeja (tai kirjoitustulkkeja).** Pelkkä kielitaito ei takaa tulkkautaitoa! Suosittelemme, että tulkkia valittaessa kuuro opiskelija / kuurot opiskelijat voisivat olla läsnä työhaastattelutilanteessa ja että myös heidän mielipidettään kuultaisiin. Ammattikorkeakoulusta valmistuneet tulkit ovat tehneet portfolion osaamisestaan ja sen voi pyytää nähtäväksi.

8.2. Opiskelutulkkauksen järjestämisen ongelmia

Opiskelutulkkia ei ole aina helppo löytää. Tulkkien saatavuudessa on alueellisia eroja, jotka myös vaihtelevat vuosittain. Mitä vaativampi opiskeltava ala tai mitä heikommat työsuhteen ehdot, sitä vaikeampi tulkkia on saada.

Suurin osa opiskelutulkkauksesta järjestetään yksittäisten tulkkien määräaikaisten työsuojimusten varassa. Työsuhteen ehdoista on joka vuosi neuvoteltava uudelleen. Tulkeilla on tukenaan ammattijärjestönsä suositus opiskelutulkkauksen ehdoista, mutta kunnilla vastaavaa valtakunnallista, yhtenäistä ohjeistusta ei ole annettu 1990-luvun puolivälin jälkeen. Nykyään moni tulkki on työsuhteessa tulkkeskukseen tai yritykseen (esim. Via), mikä helpottaa käytännön järjestelyjä. Kuuron opiskelijan päätehtävä on kuitenkin opiskella ja opiskelutulkin saamisesta tai työsuhteen ehdoista neuvottelu sekä niistä murehtiminen vie energiaa ja työrauhan opiskelijalta.

Opiskelijan kannalta olisi tärkeää, että tulkin palkasta ja työsuhteen ehdoista voitaisiin neuvotella suoraan tulkin ja maksajan kesken. Ehdoista tulisi sopia joustavasti ja tapauskohtaisesti, sillä tulkkien alueellinen saatavuus, opiskeltava ala ja esimerkiksi pitkät etäisyydet ovat omiaan luomaan eriarvoisuutta kuurojen opiskelijoiden kesken. Tulkin töitä on useimmilla alueilla enemmän kuin tulkin ammatissa toimivia: kun työttömyydestä ei ole pelkoa, tulkeilla on varaa asettaa ehtoja suostuakseen opiskelutulkin työhön.

Opiskelutulkkaukseen liittyvissä kysymyksissä tai ongelmissa kannattaa kääntyä Kuurojen Liiton tulkkiyhdyntöryhmien puoleen. Voi olla, että jossain toisessa oppilaitoksessa on samaan ongelmaan löydetty muillekin käyttökelpoinen ratkaisu.

(Kuva: Clip Art)

9. USEIN ESITETTYJÄ KYSYMYKSIÄ

Tähän lukuun on koottu muutamia opiskelutulkkaukseen liittyviä kysymyksiä, joihin on tiivatty vastauksia kerta toisensa jälkeen, mutta joihin yhtä ainoaa vastausta ei edes ole:

9.1. *Entä jos kuuro nukkuu tunnilla...*

Syitä tunnilla nukahtamiseen tai tarkkaamattomuuteen voi tietenkin olla monia eikä niitä liene tarpeen tässä eritellä. Luokassa **opettaja on vastuussa työskentelystä**, ja hän voi harkintansa mukaan joko herättää kuuron opiskelijan tai jättää herättämättä. Tulkin on yllättävän vaikea työskennellä keskittyneesti, jos kukaan ei katso, mutta silti kurinpidollinen menettely ei kuulu hänen tehtäviinsä ainakaan ilman eri sopimusta. Jos kuuro jo etukäteen tietää tai pelkää nukahtavansa helposti, hän voi yrittää sopia tulkin tai mieluummin jonkun opiskelukaverin kanssa siitä, miten kyseisessä tilanteessa menetellään: herätetäänkö hänet vai ei.

9.2. *... tai ei seuraa tulkkausta?*

Osa kuuroista opiskelijoista ei halua tulkin lopettavan viittomista silloin, kun opiskelija nukkuu, torkkuu tai ei seuraa viittomista vaan katselee muualle – tulkin ”liikkumattomuushan” paljastaa opettajalle, että kuuro ei seuraa opetusta. Joskus tätä on perusteltu sillä, ettei kuulevistakaan opiskelijoista näe päältäpäin, seuraavatko he todella opetusta vai teeskentelevätkö vain...

Opettajalla tai opiskelukavereilla ei välttämättä ole etukäteen tietoa siitä, miten tärkeä katsekontakti on kuuroille. Asiasta olisi hyvä kertoa muun tiedottamisen yhteydessä erilaisten esimerkkien avulla, jotta opettaja pystyy huomioimaan tämän omassa työssään. Kuuro saa kaiken tiedon katseellaan eli **kun kuuro ei katso tulkkia, hän ei myöskään saa tietoa**. Toisaalta kuurolla opiskelijalla on myös oikeus olla seuraamatta opetusta, mutta silloin hän on tietenkin itse vastuussa myös seurauksista eli esimerkiksi siitä, että tärkeitä asioita jää oppimatta ja hän jää muista jälkeen.

Tulkkauksen sujuvuuden kannalta ei ole hyvä keskeyttää tulkkausprosessia ajoittain sen mukaan, katsooko kuuro tulkkausta vai ei. Tulkin on jatkettava tulkkausta eteenpäin, sillä hän työskentelee koko ajan muistinsa ääri rajoilla – onhan hän koko ajan väkisinikin muutaman sanan jäljessä puhujaa. Kaikki tulkin energia menee siihen, että hän tulkkaa mahdollisimman oikein sekä sisällöt että sävyt ja siksi hän ei voi pysähtyä arvioimaan, mitä kaikkea kuuro ehti nähdä ja mitä ei.

9.3. *”Tulkkaa vain tärkeät asiat”*

Kuten jo edellisessä kappaleessa mainitaan, **tulkin on keskityttävä ensisijaisesti siihen, että tulkkaus on mahdollisimman hyvälaatuista**. Hän ei voi poimia tekstistä ”vain tärkeitä asioita”. Sitä paitsi tulkin oma arvio siitä, mikä on tärkeää, saattaa olla hyvinkin erilainen kuin opiskelijan (tai opettajan) oma käsitys.

Opiskelutulkkauksessa saattaa tulla tilanteita, joissa tulkin on pakko tinkiä hyvästä tulkkauksen laadusta ja tyydyttävä tulkkaamaan vain tiivistelmä esitetystä asiasta. Tällainen poikkeustapaus voi olla esimerkiksi se, että oppitunnilla esitetään yllättäen vaikkapa englanninkielinen video, jota tulkki ei ole nähnyt kertaakaan aikaisemmin. Yleensä tulkki ei itse näe edes kuvaruutua tulkatessaan, vaan joutuu tulkkaamaan pelkästään kuulemansa perusteella. Enemmistö tulkeista ei ole saanut koulutusta tai muuten harjaantunut käyttä-

mään englantia työkielenään. Uuden kielen prosessointi vaatii enemmän aikaa ja siksi osa yksityiskohdista karsiutuu.

Yllätyksiltä ei varmaan koskaan kokonaan vältytä, mutta tulkin on muistettava kertoa työstään koko opettajakunnalle, jotta tulkista ”opettajan työvälineenä” olisi mahdollisimman paljon hyötyä.

9.4. Eikö viittomakieli olekaan kansainvälinen?

Edellä kuvattu tilanne vaikeuksista tulkata ns. kylmiltään vieraskielistä lähtötekstiä herättää usein kummastuneen kysymyksen viittomakielen kansainvälisyydestä. Se kun olisi niin kovin kätevä ratkaisu! Toden totta, niin olisikin, mutta jostakin syystä myös puhutut kielet ovat erkaantuneet toisistaan eikä niidenkään välillä ole aina helppoa kertoa kulttuurisidonnaisista asioista niin, että toinen varmasti ymmärtäisi. Mieti itse, miten selittäisit intialaiselle, että harrastat murtomaahiihtoa kilpailumielessä perinteisellä hiihtotavalla (ei luistellen!) - joutuisit aloittamaan ilmeisesti siitä, miten meidän neljä vuodenaikaamme eroavat toisistaan.

Viittomakielet siis ovat eri maissa erilaisia varsinkin viittomistoltaan, mutta kieliopin rakenteet ovat monissa viittomakielissä samankaltaisia, mikä helpottaa kuurojen keskinäisiä kansainvälisiä kohtaamisia. (Ks. myös s. 6-7.)

9.5. Mikä on oikea viittoma?

Opiskelutulkkauksessa joudutaan jatkuvasti tekemisiin uusien termien kanssa. Tulkin pitää valmistautua perinpohjaisesti sekä yksittäisten termien merkityksiin että asiakokonaisuuksiin, jotta hän varmasti ymmärtää käsiteltävät asiat ja niiden väliset yhteydet. Varsinkin opintojen alkuvaiheessa syntyy tilanteita, joissa tulkki ja opiskelija jopa kinaavat käytettävistä viittomista: tulkki vaatii opiskelijaa ”antamaan” hänelle oikeat viittomat, kuuro puolestaan valittaa siitä, että tulkilta puuttuu viittomia tai viittomat ovat vääriä.

Kuuro ei kuitenkaan vielä tiedä eikä voikaan tietää yksittäisten uusien suomen kielen termien merkityksiä, sillä hän on vasta aloittamassa opiskelemaan kyseistä alaa! Tähän mennessä Suomessa kukaan kuuro ei ole opiskellut hammaslääkäriksi ja sen vuoksi hammaslääketieteen termistöä ei ole juurikaan pohdittu viittomakielen käyttäjien parissa, siihen ei ole ollut tarvetta. Miten siis tulkkiin voisi tietää tämän alan viittomia, saati niiden oikeellisuutta...

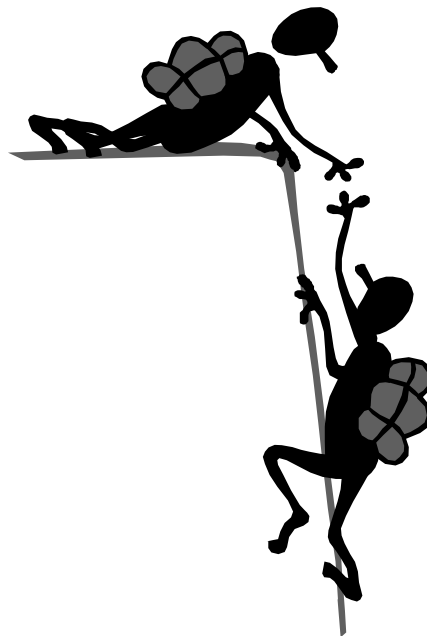
Opiskelija ja hänen tulkkinsa siis joutuvat luomaan uusia viittomia. Suositeltavaa on, että tulkki aluksi sormittaa uuden sanan ja käyttää sen jälkeen asiasta sopivaksi katsomaansa viittomaa. Jos tämä viittoma ei sitten tunnukaan asiayhteyteen sopivalta, se voidaan vaihtaa tai sitä voidaan yhdessä hioa sopivammaksi. Vastaavalla tavalla muihinkin kieliin syntyy uusia käsitteitä. Joskus niiden vakiintuminen voi viedä pitkänkin ajan (esimerkiksi suomen kieleen tulee jatkuvasti uusia tietotekniikkaan liittyviä sanoja, vrt. printteri ja tulostin). Tärkeintä on sopia siitä, millaista kieltä kuuro ja tulkki käyttävät ymmärtääkseen toinen toistaan tulkkaustilanteissa – luonnollisen kehityksen kautta viittomat kyllä muuntuvat aikanaan kielenhuollon kannalta oikeaan muotoon.

9.6. Milloin pitää tulkata?

Opiskelijoilta on joskus tullut tulkkiin kummastuneita kysymyksiä siitä, mitä kaikkea tulkin pitää tulkata. Jotkut opiskelijat ovat joutuneet tilanteisiin, joissa opiskelutulkki on luo-

kassa jo ennen opettajan sisääntuloa, mutta ei tulkkaakaan opiskelukavereiden keskinäistä jutustelua. Jos tulkkaus alkaa vasta sitten, kun opettaja aloittaa tunninpidon, opiskelija jää ulkopuolelle. Useimmiten hän haluaa tietää, mistä puhutaan, mille nauretaan, mikä kiukuttaa jne. – ja vaikka ei haluaisikaan, hänellä olisi itsellään mahdollisuus päättää, mitä hän ”saa kuulla” ja mitä ei. Ilman tulkkiä kuuro on vain kirjoitettujen viestien ja huulioluvun varassa. Tulkki on kuitenkin olemassa yhtä lailla näitä sosiaalisia tilanteita varten. Pääsääntönä voidaan pitää sitä, että tulkki tulkkaa aina, kun kommunikointitilanteessa on yksikin kuuleva ja kuuro – oli opettaja paikalla tai ei.

Opiskelu on muutakin kuin uuden tietoaineksen hankkimista. Nykyään oppilaitoksissa opiskelijat opiskelevat paljon yhdessä, tekevät hyvin paljon töitä ryhmissä tai pareittain. Jo pelkästään tästä syystä kuuron opiskelijan olisi hyvä tutustua opiskelukavereihinsa. Tämä voi tapahtua sekä tulkin välityksellä että suoraan. Opiskelukavereille on hyvä kertoa, mitä vaihtoehtoja voidaan käyttää silloin, kun tulkki ei ole käytettävissä.

(Kuva: Clip Art)

MUISTA: kysymällä, neuvottelemalla ja sopimalla yhteisistä käytännöistä yhteistyö sujuu parhaiten! Kun kaikki sujuu hyvin, tulkki on itse asiassa aika huomaamaton osa tilannetta.

Liite 1: Sanasto

Tulkkausalan termistöä

Suomalaisen viittomakielen tulkki: ammatillisen koulutuksen saanut tulkki, jonka työkielinä ovat suomalainen viittomakieli ja suomen kieli.

Opiskelutulkki: tulkki, joka työskentelee koulutuspaikassa kouluttajien, opiskelijoiden ja henkilökunnan tulkkina.

Paritulkkaus: tulkkausmenetelmä, jossa kaksi tulkkiä tekee yhdessä tulkkausta vuorotellen aktiivitulkkausvuoron ja tukivuoron välillä. Tulkkaustilanne vaikuttaa tulkkien käyttämään tekniikkaan. Kiireisessä keskustelutilanteessa molemmat tulkit voivat olla aktiivitulkkeja.

Kirjoitustulkki: kirjoitustulkikoulutuksen saanut henkilö, joka kirjoittaa kuulemansa tietokoneelle. Asiakas voi lukea kirjoitetun informaation suoraan tietokoneen näytöltä tai televisioruudulta. Toisinaan teksti heijastetaan valkokankaalle, mikäli tulkkausta tarvitsevia asiakkaita on tilaisuudessa useampia. Kirjoitustulkkaus voi tapahtua myös käsin kirjoittamalla.

Viittomakielialan termistöä

Viittomakielinen: kuuro tai kuuleva henkilö, jonka äidinkieli tai ensikieli on viittomakieli.

Kuuro: ihminen joka ei kuule. Kuuron äidinkieli on Suomessa yleensä suomalainen viittomakieli.

Kuuroutunut: henkilö, joka on syntynyt kuulevana, mutta häneltä on jossakin elämänsä vaiheessa alentunut kuulo niin, ettei hän enää pysty kuulemaan puhetta. Kuuroutunut saattaa kuitenkin kuulla esim. ympäristön ääniä ja puhua itse esimerkiksi suomea/ruotsia. Kuulemisen tukena kuuroutunut käyttää huulitalukua tai viitottua puhetta.

Kuurosokea: henkilö, jolla on kuulo- ja näkövammojen yhdistelmä. Kaikki, joita kutsutaan kuurosokeiksi, eivät ole täysin kuuroja ja sokeita. Useimmat näkevät ja/tai kuulevat jonkin verran. Kuurosokeiden kommunikaation kieliä ovat viittomakieli ja/tai puhuttu kieli, joita voidaan tuottaa ja vastaanottaa hyvin erilaisin menetelmin. Esim. viittomakieltä voidaan vastaanottaa näön jäänteiden avulla rajoittuneeseen näkökenttään ja/tai lähelle viitottuna. Jos näköä ei ole jäljellä tai se ei riitä viittomien hahmottamiseen, viitotaan taktiilisti (kädestä käteen). Muita kommunikaatiomenetelmiä ovat mm. viitottu puhe, huulitaluku ja kuvailu.

Huonokuuloinen: henkilö, joka kuulee jonkin verran. Huonokuuloinen kommunikoi esim. suomen/ruotsin kielellä ja käyttää kuulemisen tukena huulitalukua ja joskus viitottua puhetta tai viittomakieltä.

Kuulovammainen: luokitteluun käytetty käsite, lääketieteellinen termi joka kattaa kaikki yllämainitut ryhmät. Jos tiedetään, mihin ryhmään ihminen tuntee kuuluvansa, on suositeltavampaa käyttää hänestä termiä kuuro, viittomakielinen, huonokuuloinen tai kuuroutunut.

Viittomakielet: luonnollisia kieliä, joilla on oma puhutuista kielistä eroava kielioppinsa. Joka maassa on oma viittomakielensä. Viittomakielissä on alueellisia murteita, arki- ja juhlatyylejä sekä slangeja. Käsien liikkeiden lisäksi myös suun ja vartalon liikkeet sekä kasvojen ilmeet ovat kieliopillisia elementtejä viittomakielisessä ilmaisussa.

Suomalainen viittomakieli: saamen ja romanikielen rinnalla yksi maamme perustuslaissa mainituista vähemmistökielistä. Suomalainen viittomakieli ei ole käsillä koodattua suomen kieltä vaan sillä oma kielioppinsa.

Viitottu puhe: huulitalukua tukeva kommunikaatiomenetelmä, jonka perustana ovat puhuttu kieli ja sen rakenteet. Viitottu puhe ei ole itsenäinen kieli vaan esimerkiksi suomen kielen ja suomalaisen viittomakielen yhdistelmä, jossa puheen tai huulilla tuotettujen ääntömien sanojen lisäksi viitotaan viittomia puhutun kielen sanajärjestyksen mukaisesti.

(lähde: www.tulkit.net)

Liite 2: Opiskelutulkin toimenkuva

A. Pätevyys, suositus: tulkkitoiminnan yhteistyöryhmän hyväksymän tulkkikoulutuksen saanut henkilö.

Etuna muu koulutus ja kokemus:

- tulkkauksen ja eri tulkkausmenetelmien hallinta (esim. kirjoitustulkkkaus)
- hyvä kielitaito
- hyvät tiedot alasta/aineista, joita kuuro opiskelee
- monipuolinen kokemus erilaisista tulkkaustehtävistä ja –tilanteista

B. Työmuodot

Tulkkauksen laadun ylläpitämiseksi suositellaan paritulkkausta eli kahden tulkin samanaikaista työskentelyä erityisesti pitkien yhtenäisten työrupeamien aikana. Paritulkkausta suositellaan myös työkyvyn ylläpitämisen vuoksi (vältetään mm. nivelten liikarastitusta ja niska-hartiaseudun jännitystilajoja).

C. Tehtävät

Päätehtävänä tulkkaminen oppitunneilla sekä tarvittaessa koetilanteissa. Tulkkauksella tarkoitetaan kääntämisprosessia kieliparina pääsääntöisesti suomi–suomalainen viittomakieli. Käännösprosessi edellyttää tulkilta paitsi asiasisällön syvällistä ymmärtämistä, myös molempien kielten ja niihin liittyvien kulttuurien erinomaista hallintaa ja kykyä tehdä nopeita päätöksiä kovan paineen alla. Koska prosessin eteneminen määräytyy ulkoapäin tilannetekijöistä käsin, tehtävä vaatii tulkilta intensiivistä keskittymistä.

Perehtyminen ennakolta opetettavaan asiaan (oppikirjat, termistö ja muu materiaali), toteutetaan oppituntien ulkopuolella työajalla.

Tulkkkaus välittömästi opiskeluun ja kouluun liittyvissä tilanteissa (esim. yleisluennot, opiskelijoiden ryhmätyöt oppituntien ulkopuolella, opintomatkat, kouluterveydenhuoltoon liittyvät tilanteet, oppilaanohjaajan luona käynnit, ...).

Mikäli tulkkkaus tapahtuu muilla kielillä kuin suomi – suomalainen viittomakieli, on asiasta sovittava erikseen (ja varauduttava korvaamaan mahdollisesta sijaisuudesta aiheutuvat kustannukset).

Tiedottaminen tarvittaessa viittomakielestä, kuuroudesta, opiskelutulkkauksesta, kuuron opiskelutekniikasta koulun sisällä sekä koulusta ulospäin. Alansa asiantuntijana toimiminen.

Yhteistyö opettajien ja muun koulun henkilökunnan kanssa.

Koulutukseen osallistuminen:

- työnohjaus
- alan täydennys- ja erikoistumiskoulutus, alueellinen koulutus
- tulkkien opintopäivät

Liite 3: Viittomakielen tulkin ammattisäännöstö

Kuurojen Liitto ry, Kuulonhuoltoliitto ry, Suomen Kuurosokeat ry, Suomen Viittomakielen Tulkit ry

VIITTOMAKIELEN TULKIN AMMATTISÄÄNNÖSTÖ

TÄMÄ AMMATTISÄÄNNÖSTÖ SITOO KAIKKIA NIITÄ TULKKEJA, JOTKA ON MERKITTYYLLÄ MAINITTUJEN JÄRJESTÖJEN PITÄMÄÄN TULKKIREKISTERIIN.

AMMATTIETIIKKA

1. Tulkki noudattaa ehdotonta vaitiolovelvollisuutta.
2. Tulkki ei käytä väärin mitään tulkkauksen yhteydessä tietoonsa tullutta.
3. Tulkki ottaa vastaan toimeksiannon vain, jos hänellä on siihen tarpeellinen pätevyys ja jossa hän ei ole jäävi.
4. Tulkki kunnioittaa ja tukee asiakkaidensa itsenäisyyttä ja itsemääräämisoikeutta.
5. Tulkki osoittaa solidaarisuutta ammattikuntaansa kohtaan.
6. Tulkki valmistautuu ajoissa ja huolellisesti tehtäväänsä.
7. Tulkki käyttäytyy toimeksiannon yhteydessä moitteettomasti.
8. Tulkki on puolueeton eikä anna henkilökohtaisten asenteidensa tai mielipiteidensä vaikuttaa työnsä laatuun.
9. Tulkki kehittää jatkuvasti ammattitaitoaan.
10. Jos tulkki toimii sellaisessa asiakastyössä, jossa asiakkaat ovat myös tulkkipalvelun käyttäjiä, hän toimii niin että ammattiroolit eivät sekoitu.

AMMATTISÄÄNNÖSTÖN RIKKOMINEN

11. Mikäli tulkin todetaan toimineen tämän ammattisäännöstön vastaisesti, ryhtyy tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä tulkkirekisterin säännöissä määrättyihin toimenpiteisiin.

TYÖOLOSUHTEET

12. Tulkkauksen laadun takaamiseksi tulkki varmistaa, että
  - kuuluvuus ja näkyvyys riittävät
  - työolot ovat ergonomisesti tyydyttävät
  - tulkkaukselle annetaan riittävästi taukoja
13. Tulkki tekee etukäteen suullisen tai kirjallisen työsopimuksen tilaajan kanssa sekä tarvittaessa sopii palkasta ja korvauksista palkanmaksajan kanssa.
14. Tulkki selvittää etukäteen työajan pituuden.
  - tulkin aktiivinen tulkkausaika on enintään kuusi tuntia päivässä
  - tulkkauksesta aterioiden aikana, tauoilla ja varsinaisen tilaisuuden ulkopuolella sovi-taan etukäteen
  - samanaikaistulkkauksessa yli kahden tunnin toimeksiannossa tarvitaan kaksi tulkkia

Tämä ammattisäännöstö on hyväksytty tulkkitoiminnan yhteistyöryhmän kokouksessa lokakuun 3. päivänä 1996 ja se on päivitetty 20.9.1999.

Liite 4: Hakemusmalli

Malli opiskelutulkkihakemuksesta sosiaalitoimistoon

(Laita omat tietosi *kursivoituihin* kohtiin)

*****

Mäntymäen sosiaalitoimelle

ASIA: Opiskelutulkkkaus / *Tiina Tavallinen*

Olen *hakenut / päässyt* opiskelemaan *Kuusimäen sosiaali- ja terveydenhuoltoalan* oppilaitokseen *lähihoitajan* opintolinjalle. Opiskeluni alkaa *4.8.2007* ja kestää arviolta *3 vuotta*. Anon opiskelutulkkipalvelua opiskeluni ajaksi. Tarvitsen tulkkia arviolta *40 tuntia* viikossa. (Liitteenä oppilaitoksesta saamani *lähihoitajakoulutuksen* opinto-ohjelma.)

Lisäksi anon mahdollisuutta käyttää maksullista opiskelutulkkiälytystä.

Lisätietoja opiskelutulkkaukseen liittyen Kuurojen Liiton tulkkiyhdytykseltä, faksi (09) 5803 774, p. (09) 5803 479.

Mäntymäellä 25.4.2007

(allekirjoitus)

*Tiina Tavallinen
Kotipolku 2a2
12345 Mäntymäki
tekstipuh. (02) 5678 345
GSM 050-555 4422 (vain tekstiviestit)
s-posti: tiina.tavallinen@netti.fi*

*****

Liite 5: Yhteystietoja

Järjestöt

Kuulonhuoltoliitto ry

Ilkantie 4, 00400 Helsinki
postiosoite: PL 51, 00401 Helsinki
puh. (09) 58031 / vaihde
www.kuulonhuoltoliitto.fi

Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto ry (KLVL)

Ilkantie 4, 00401 Helsinki
postiosoite: PL 63, 00401 Helsinki
puh. (09) 58031 / vaihde
www.klvl.org

Kuurojen Liitto ry

Ilkantie 4, 00400 Helsinki
postiosoite: PL 57, 00401 Helsinki
puh. (09) 58031 / vaihde
www.kl-deaf.fi

Suomen Kuurosokeat ry

postiosoite: PL 40, 00030 Iiris
puh. (09) 5495350
www.kuurosokeat.fi

Suomen Viittomakielen Tulkit ry

Laurinniityntie 6-8 C 38
00440 HKI
Puh. 040 730 3755
www.tulkit.net

Tulkikeskukset

Yhteystiedot löydät mm. Kuurojen Liitto ry:n (www.kl-deaf.fi) ja Suomen Viittomakielen Tulkit ry:n (www.tulkit.net) kotisivuilta.

Tulkikoulutus:

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Turun yksikkö

Lustokatu 7, 20380 Turku
www.turku.diak.fi/etusivu

Humanistinen ammattikorkeakoulu

Helsingin kampus

Ilkantie 4, 00400 Helsinki
puh. 020 762 1320
www.humak.edu

Kuopion kampus

Kansanopistotie 32, 70800 Kuopio
puh. 020 762 1330
www.humak.edu

Muita hyödyllisiä nettisivuja

<http://www.kotus.fi/kielet/viittoma/>

<http://suvi.viittomat.net>

<http://www.viivi.fi>

<http://www.virtuopo.fi>

<http://www.via-ok.net>